

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 28 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena friherre *Ramel* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående inköp av beskickningshus i Tokio.

Herr statsrådet *Stadener* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 121, angående rätt för medarbetaren vid landsmålsarkivet i Uppsala L. J. Levander och föreståndaren vid landsmålsundersökningarna i Lund A. N. Lindqvist att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tidigare tjänstgöring;

nr 122, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 129, angående försäljning av vissa områden från Borgholms kungsladugård i Kalmar län;

nr 130, med förslag till lag om kyrklig samfällighet i Göteborg;

nr 131, angående nybyggnad för statens historiska museum m. m.;

nr 132, angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.;

nr 133, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;

nr 139, angående godkännande av avtal rörande disposition av viss mark under Strömsholms kungsgård i Västmanlands län;

nr 141, angående ytterligare statsunderstöd till Hornborgasjöns sjösänkingsföretag;

nr 143, angående den högre lantbruksundervisningens ordnande m. m.; samt

nr 152, angående ersättning till innehavarna av kronohemmanet Holgryte nr 1 i Jönköpings län för erlagda kommunalutskylder.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5, 6, 7 och 8 §§ förordningen den 16 maj 1884 angående patent.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2—4.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 134, angående anslag till socialstyrelsen m. m.;

nr 140, angående anslag till hospitalsbyggnader; och

nr 150, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal.

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 januari 1931 dagtecknad proposition, nr 42, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för angivna dag, föreslagit riksdagen att för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet tillstyrkta grunder, av visst tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling anvisa för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor.

Inom riksdagen hade därjämte väckts följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

av herrar *Westman* och *Löfvander* (I: 118), däri hemställets, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående verkningarna i olika hänseenden av nu rådande anordning med särskilt tullskydd för raffinering av utländskt råsocker, samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde anses föranleda;

av herr *Trygger* m. fl. (I: 121), likalydande med nedannämnda motion i andra kammaren nr 159;

av herr *Löfvander* m. fl. (I: 203), däri hemställets, att riksdagen måtte vidtaga den ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 42, att ett minimipris av 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sextonprocentiga sockerbetor garanterades odlarna för hela den kontraktsevenligt odlade arealen, samt för detta ändamål anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor för nästa budgetår;

av *desamma* (I: 204), däri hemställets, att riksdagen måtte besluta, att för socker hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa skulle under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med februari månad 1932 eller den tidigare dag i februari månad 1932, som Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med 14 kronor för 100 kilogram, att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan, samt att Kungl. Maj:t skulle erhålla befogenhet att fastställa de grunder, som härvid skulle tillämpas, och utfärda härför erforderliga bestämmelser; ävensom

inom andra kammaren:

av herr *Lindman* m. fl. (II: 159), däri hemställets, att riksdagen måtte besluta, att för socker, hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med den 28 februari 1932 eller den tidigare dag i februari 1932, Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med 18 kronor för 100 kilogram, att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan, samt att vissa i motionen angivna grunder härvid skulle tillämpas;

av herr *Herou* m. fl. (II: 336), däri hemställets, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 42;

av herr *Sköld* m. fl. (II: 337), däri hemställets, att riksdagen måtte i samband med godkännande av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 42 1:o förklara, att tilläggspris av statsmedel för under 1931 odlade sockerbetor endast skulle utgå till odlare, som i enlighet med avgiven förbindelse icke under 1931 erbjudit lejd arbetskraft sämre villkor för betskötsel och betupptagning än vad som i detta avseende i allmänhet gällde i orten åren närmast före 1929, 2:o i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vid-

taga erforderliga åtgärder för att särskilt statsunderstöd för sockerbetsodlingen från och med 1932 skulle kunna undgå;

av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl. (II: 340), likalydande med motionen i första kammaren nr 203;

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

av *desamma* (II: 341), likalydande med motionen i första kammaren nr 204;

av herr *Månsson* i Erlandsro m. fl. (II: 343), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att bevilja för budgetåret 1931/1932 ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor för utlämnande av tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling i den mån *desamma* understeg 2 kronor 45 öre för 100 kilogram sockerbeter med 16 procents sockerhalt samt att beträffande grunderna för sockerbetsodlingens stödjande på i motiveringen till motionen angivet sätt de särskilda villkor skulle gälla, varom i motiveringen nämnts;

av *desamma* (II: 344), däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att för socker, hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med 28 februari 1932 eller den tidigare dag i februari 1932, Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med tretton kronor för 100 kilogram, att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan, samt att beträffande grunderna för sockerbetsodlingens stödjande på angivna sätt de särskilda villkor skulle gälla, som omförmäldes i motionen i andra kammaren nr 343.

Av dessa motioner hade de med nummer I: 118, I: 121, I: 204, II: 159 och II: 344 hänvisats till bevillningsutskottet samt de övriga I: 203, II: 336, II: 337, II: 340, II: 341 och II: 343 till jordbruksutskottet.

Jämlikt därom träffad överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda proposition och motioner hänskjutits till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 42 samt i anledning av motionerna I: 203, II: 337, II: 340 och II: 343 ävensom med avslag å motionerna I: 121, I: 204, II: 159, II: 336, II: 341 och II: 344 — för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen tillstyrkta grunder, av visst tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling;

II) att motionen II: 337, i den mån den ej kunde anses besvarad genom vad utskottet under I hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagen särskilda åtgärd;

III) att motionen I: 118 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1:o) av herrar *Johan Nilsson* i Kristianstad, *J. B. Johansson*, *Gabrielsson*, *Wohlin*, *Johansson* i Krogstorp och *Pettersson* i Bjälbo, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 121 och II: 159 samt i anledning av motionerna I: 204, II: 341 och II: 344 ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 42 och motionerna I: 203, II: 337, II: 340 och II: 343 — besluta att för socker, hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med den 28 februari 1932

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

eller den tidigare dag i februari 1932, Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med 18 kronor för 100 kilogram, att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan, samt att därvid de i motionerna I: 121 och II: 159 angivna grunder skulle tillämpas,

2) att motionen II: 336 måtte anses besvarad genom vad utskottet under 1) hemställt,

3) att motionen I: 118 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2:o) av herrar *Ericson* i Obergå, *Nilsson* i Hörby och *Pehrsson* i Bramstorp, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

1) att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 203 och II: 340 och i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 42 samt motionerna II: 337 och II: 343 ävensom med avslag å motionen II: 336 — för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 3,800,000 kronor att användas för utlämnande, i huvudsak överensstämmelse med i reservationen angivna grunder, av visst tillägg till priset för 1931 års sockerbetsodling;

2) att riksdagen måtte — med bifall till motionerna I: 204 och II: 341 samt i anledning av motionen II: 344 — besluta, att för socker, hänförligt till tulltaxenummer 120 i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxa, skulle under tiden från och med den 1 mars 1931 till och med februari månad 1932 eller den tidigare dag i februari månad 1932, som Kungl. Maj:t bestämde, tullen utgå med 14 kronor för 100 kilogram, att bestämmelse härom skulle såsom en anmärkning till nämnda tulltaxenummer intagas i tulltaxan, samt att Kungl. Maj:t skulle äga att fastställa de grunder, som härvid skulle tillämpas, och utfärda härför erforderliga bestämmelser;

3) att motionerna I: 121 och II: 159, i den mån de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet under 2) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4) att motionen I: 118 ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3:o) av herrar *Månsson* i Furuvik, *Åström* och *Eriksson* i Ljusdal, som hemställt, att riksdagen måtte

1) avslå såväl Kungl. Maj:ts proposition nr 42 som även de i motionerna I: 121, I: 203, I: 204, II: 159, II: 337, II: 340, II: 341, II: 343 och II: 344 väckta förslagen om åtgärder för sockerbetsodlingens uppehållande samt

2) förklara, att motionerna I: 118 och II: 336, i den mån de ej vore besvarade i punkten 1), icke föranledde någon riksdagens åtgärd;

4:o) av herrar *Björnsson*, *Lövgren* i Nyborg, *Linders*, *Johansson* i Uppmälby och *Sköld*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad: Herr talman! Riksdagen står i år inför den situationen, att när det gäller behandlingen av näringsfrågor, måste åtskilliga bekymmer uppstå. Detta gäller icke blott på det område, vi i dag ha att behandla, utan det må erkännas, att bekymmersamma förhållanden äro rådande även på en mängd andra områden. Emellertid torde av alla kunna konstateras, att det överflöd på livsmedel, som för närvarande finnes i hela världen, är en anledning till särskilt stora bekymmer för produktionen av livsmedel här i detta land, där vi givetvis ha mycket svårt att konkurrera med länder, som ha gynnsammare produktionsförhållanden på en mängd områden. Åtgärder ha också nödvändigtvis måst vidtagas. På ett område, nämligen i vad det gäller brödspannmålen, har Kungl. Maj:t under det gångna året och under

det år, som nu pågår, vidtagit kraftiga åtgärder för att reglera krisföreteelserna. Det må ock erkännas, att dessa varit för producenterna till stort gagn. Huruvida det system, som Kungl. Maj:t gått in för, i längden blir hållbart, får väl erfarenheten komma att utvisa.

Vidare torde i detta sammanhang böra erinras om, att det särskilt i de potatisodlande distrikten för närvarande finnes ett stort överskott på denna vara.

När dessa näringsfrågor diskuterades föregående år fingo vi, som representerade den meningen, att krafttag borde göras för att hålla sockerbetsodlingen och andra vegetabiliska odlingar uppe, veta, att våra jordbrukare mera borde inrikta sig på animalisk produktion. Men dessa råd ha tystnat under den nuvarande situationen, och det är ingalunda underligt, när man fått konstatera, att prisutvecklingen på detta område gått i samma riktning som beträffande spannmålen, så att även denna förra produktion numera är synnerligen litet lönande.

Vad beträffar det förslag, som innefattas i Kungl. Maj:ts proposition nr 42 angående stöd för den inhemska sockerbetsodlingens upprätthållande, må med tacksamhet erkännas, att Kungl. Maj:t haft sin omsorg om att söka hålla denna odling uppe även för det kommande året. Samtidigt nödgas man dock konstatera, att det förslag, som innefattas i den kungl. propositionen, är otillfredsställande. Först och främst går förslaget ut på en arealminskning, som ingalunda kan anses vara motiverad eller önskvärd. Den areal, som på detta sätt blir överflödig, skall ju användas för andra ändamål, och då det finns överflöd på allting, är det svårt att tänka sig vad man skall ersätta sockerbetsodlingen med. Och å andra sidan är det ju fortfarande så, att socker är en av de få artiklar, beträffande vilka det ännu föreligger ett stort importbehov. Då vi ha så trångt inom vår övriga odlingsverksamhet, vore det i stället angeläget att söka utsträcka denna odling, så att man såvitt möjligt kan undvika import även på detta område.

Vidare innefattar den kungl. propositionen förslag till prisnedsättning. Man har då anledning att fråga sig, vad som kan vara orsaken till, att man är så säker på, att sockerbeterna under det nu kommande året skola kunna odlas till väsentligt lägre pris än under föregående år. Visserligen har måhända någon liten prissänkning skett på vissa områden, men den är synnerligen minimal. Och när man då vet, att sockerbetspriset med det förslag, som nu föreligger från utskottets sida, blir 10 procent lägre än före kriget, medan samtidigt arbetslönerna äro 70 procent högre, så torde var och en förstå, att situationen är synnerligen bekymmersam.

Jag skall fortfarande ställa den frågan: vad skall man tänka sig, att jordbruket egentligen skall inrikta sig på? Eller är det meningen att man skall tänka sig, att vår jordbruksproduktion skall minskas och att vi alltmer skola övergå till extensiv drift? Man kan till och med fråga sig, om icke skogshushållningen för närvarande befinner sig i ett synnerligen bekymmersamt läge. Senast i dag på morgonen fick jag telefonmeddelande om, att man i Göteborg ligger och lossar ryskt trä. Om vi skola sitta stilla och taga emot även sådana produkter utifrån, blir läget naturligtvis alltmer och mer bekymmersamt.

Det har vid många tillfällen erinrats om, att endast för mycket kort tid sedan vårt land var helt beroende av vår egen produktion av livsmedel. Det torde väl då icke vara rådligt, att vi inrikta oss på att ställa oss alldeles oberoende av vår egen produktion och helt lita till, att de förhållanden, som för närvarande råda, skola bli bestående för all framtid. Vi måste själva söka sörja för vårt hus. Om det finnes någon möjlighet att hänvisa den befolkning, som sysselsättes inom jordbruksproduktionen, till andra arbetsuppgifter och arbetsområden, skulle saken ur arbetstillgångssynpunkt vara försvarbar. Men när industrien inte har möjlighet att absorbera det överflöd av arbetskraft, som finns

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

på jordbrukets område, måste ju synnerligen beklagliga förhållanden uppstå. Emigrationen är så gott som omöjliggjord, och att uteslutande lita till arbetslöshetsanslag och dylikt torde näppeligen vara att tillråda. Jag tror därför, att man i fortsättningen om möjligt bör inrikta sig på att hålla produktionen i gång, och icke försöka begränsa den alltför mycket.

När det sedan gäller sättet för betodlingens skyddande i denna prekära situation, har Kungl. Maj:t föreslagit, i likhet med vad riksdagen beslöt föregående år, en subvention; visserligen en otillräcklig sådan, men denna väg har i varje fall anlitats. Det förslag, som innefattas i den av mig m. fl. avgivna reservationen, innebär, att odlingen skall kunna upprätthållas i samma omfattning som föregående år och att priset skulle bli detsamma som då. Men för att man skall komma dithän, har det varit nödvändigt att föreslå en tullhöjning. Jag erkänner, att ur budgetär synpunkt är det naturligtvis stora belopp, som skulle erfordras, därest man på subventionsvägen skall kunna hålla arealen och priserna uppe i paritet med föregående år. Svårigheter härutinnan ha naturligtvis förefunnits. Det hade dock funnits en väg att tillgripa, ifall man ovillkorligen velat vidhålla subventionssystemet men ändå upprätthålla odling och pris vid samma nivå som nu, nämligen att återigen tillgripa den för kort tid tillbaka avskaffade sockerskatten. Den hade inte behövt sättas till så många ören, för att den tillfullo skulle ha täckt det belopp, som varit erforderligt.

Någon som helst orättvisa i, att konsumenterna under nuvarande förhållanden få vidkännas någon prisfördyring på socker, kan, med utgångspunkt från det pris, som sockret för närvarande betingar, näppeligen anses föreligga. Sockret befinner sig, som var och en kan konstatera, på en onaturligt låg prisnivå. Varför konsumenterna ovillkorligen enbart skola ha fördelen av denna prekära situation, har åtminstone jag svårt att förstå, då de blevo synnerligen väl tillgodosedda i annan riktning för några år tillbaka, trots att sockret då befann sig på en synnerligen hög prisnivå. Och förmånen av att vi vid det tillfället hade inhemskt socker torde mångdubbelt uppväga de uppoftningar, som i förevarande situation få lov att göras.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden med några ytterligare utläggningar i detta ämne: frågan är så ingående diskuterad inom utskottet och inom riksdagen, att det näppeligen torde vara anledning därtill. Jag skall därför nu endast tillåta mig att vädja till första kammaren, att något stöd måtte komma odlingen till godo även under detta år. Och då jag anser, att det förslag, som innefattas i den av mig m. fl. avgivna reservationen, ger det verksammaste stödet, skall jag be att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Åström: Herr talman! Då jag redan på detta tidiga stadium i debatten dristat mig att begära ordet, beror det framför allt på, att den reservation, som jag varit med om att underteckna i utskottet, icke åtföljes av någon motivering. Jag skall här be att få framlägga några av de synpunkter, som för oss reservanter ha varit avgörande i vårt ställningstagande.

Vid en jämförande studie i sockerfrågan, sådan den föreligger vid årets riksdag och sådan den förelåg vid fjolårets, märker man, att åtskilligt under mellantiden har inträffat. Man märker till och med för ovanlighetens skull, att vi under denna tid ha haft ett regeringsskifte. Det är en avsevärd skillnad på den kungl. proposition, som föreligger till behandling i år, och dem, som vi haft att behandla de båda föregående åren.

Det är emellertid inte bara denna förändring, som är märklig. I ännu högre grad är f. d. regeringspartiets utveckling märklig. Som regering och regeringsparti åtnöjde sig högern här i landet med att två år efter varandra föreslå en tullhöjning av 30 procent. I år har man från högerpartiets sida i en

massmotion föreslagit en höjning av sockertullen med 80 procent. Detta utgör ju en ganska god illustration till skillnaden mellan av att vara regering och att vara oppositionsparti.

Det skäl, som framför allt från högerhåll anföres mot subventionslinjen, är, att den medför så oerhört vådliga konsekvenser och stora faror för framtiden. Räddhågan hos högern för dessa faror torde ändå inte vara större, än att vi vid avslutningen av denna debatt i dag komma att få se det stora flertalet av högerpartiets ledamöter snällt och villigt rösta för denna fara.

Det gäller ju här egentligen en strid om, vilken beskattningsform som skall tillgripas, när det gäller att stödja en särskild näring. Det är således egentligen en principstrid mellan direkt och indirekt beskattning. Och så fort detta spörsmål kommer på tal, anmäla sig ju genast de egna ekonomiska intressena från de olika hållen. För de större inkomsttagarna är otvivelaktigt den indirekta beskattningsprincipen den fördelaktigaste, för de mindre inkomsttagarna är den direkta beskattningens väg fördelaktigare. För de mindre inkomsttagarnas vidkommande kan man otvivelaktigt också hänvisa till, att den direkta beskattningsprincipen är betydligt rättvisare till sina verkningar. Den lämnar först och främst en viss del av inkomsten, som vi skulle kunna kalla för minimiinkomst, det bevillningsfria avdraget, fritt från varje beskattning. Den tar också hänsyn till den ekonomiska bärkraften hos inkomsttagarna. Det är nägonting som man inte kan säga om den indirekta beskattningen, och i all synnerhet inte den del av denna beskattning, som drabbar de nödvändiga konsumtionsartiklarna.

Man har — och senast från den siste ärade talaren, utskottets ordförande — framhållit, att även om man följer tullinjen, blir ju sockret så oerhört billigt för konsumenterna, i varje fall billigare, än vad vi måst betala till och med före kristiden. Ja, den invändningen låter naturligtvis göra sig. Men faktum kvarstår att man får betala sockret till precis lika mycket högre pris, som tullen är värd, än man skulle behöva, om tullen inte fanns. Och om vi se på kostnaderna i sin helhet, kunna vi konstatera, att för närvarande utgör den beskattning, som går ut på detta område, närmare 23 miljoner kronor. Man vill nu till detta ytterligare lägga 20 miljoner kronor, således tillsammans 42 å 43 miljoner. Se vi däremot på subventionslinjen, således stöd i form av direkt beskattning, uttagen av staten, stanna kostnaderna vid ett belopp av 4 miljoner kronor — låt oss nämligen antaga, att vi även i år komma upp något över det av regeringen äskade anslaget. Det torde väl icke vara något tvivel underkastat vilket som är lättast för det svenska folket att betala — å ena sidan 20 miljoner i indirekt skatt, å andra sidan 4 miljoner i direkt skatt.

Den indirekta vägen har också den nackdelen, att man för att nå samma resultat måste taga ut väsentligt mycket mer, emedan nämligen en hel del stannar på vägen, hos en del kategorier, som man inte har något särskilt intresse av att premiera. Vi kunna med enkla och klara siffror räkna ut, att till att börja med stanna 800,000 kronor av den föreslagna tullökningen hos de mellanhanderna, som ha med sockret att skaffa.

Av vad jag nu redan sagt torde framgå, att om det kan anses föreligga tillräckligt starka skäl för ett ytterligare understöd åt denna hantering, skulle jag helt naturligt för min del föredraga subventionslinjen. Nu anser jag, att några sådana verkligt starka skäl icke förefinnas, utan att det tvärtom finns starkare skäl att säga nej till varje ytterligare understöd. Vi ha här en hantering, som har ett av de högsta skydd någon hantering för närvarande har i detta land. Om vi räkna samman vad detta skydd betyder för hanteringen i sin helhet, kunna vi konstatera, att samtliga de arbetslöner, som gå åt till den lejda arbetskraften inom betodlingen och samtliga arbetslöner inom själva industrien som sådan, betalas av detta understöd, och ändå får sockerindustrien

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
ägarer för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

ett par miljoner över till övriga utgifter. En hantering, som har ett så rikligt understöd, har knappast rätt att framställa krav på ytterligare sådant.

Men, säger man från betodlarhåll, betodlingen bär sig inte. Den är omöjlig att bedriva; den går med förlust. Jag antar, att detta kan vara riktigt, framför allt för de större betodlarnas del. Men finns det för närvarande så synnerligen många näringsgrenar i vårt land, som inte få räkna med detta? Och överhuvud taget inträffar det väl alltid i någon näringsgrens tillvaro, att den någon gång får räkna med att arbeta även med förlust. Vi ha haft åtskilliga sådana fall, och vi ha ändå inte ansett, att staten bort träda hjälpende emellan. Om det är så, att en näringsgren bär sig alldeles utomordentligt bra, ha vi i allmänhet fått höra, att det är statens skyldighet att inte lägga sig i hanteringen, att den skall vara fri utan några ingripanden från statens sida. Vi skulle ju då kunna säga, att det vore rättvist att även vid andra tillfällen tillämpa samma principer.

Man gör också en annan invändning: till och med i sådana länder, som kunna anses vara fullt jämförliga med oss, och som förut ha intagit en annan ståndpunkt, har man under det sistförflutna året ansett sig vara tvungen att vidtaga särskilda skyddsåtgärder. Man pekar då exempelvis på Danmark och Holland. Det är alldeles riktigt. I Danmark har man under det senaste året nödgats att i detta fall träda stödjande emellan. Man har från statens sida garanterat ett understöd på högst 2 miljoner kronor, och man skulle därmed garantera ett betpris av 2 kronor per deciton. Men beträffande detta understöd har man sett till, att den danska sockerindustrien får biträda med två femtedelar, under det att staten biträder med tre femtedelar. Endast genom att den danska sockerindustrien gick med på detta har man lyckats erhålla detta understöd från statens sida. Nu är den danska sockertullen omkring 43 procent av den svenska. Om vi därtill lägga detta extra anslag från statens sida komma vi ändock icke upp i högre understöd för den danska sockerhanteringen än omkring 60 procent av vad vi här i Sverige redan kosta på vår hantering i understöd.

Gå vi till Holland, har man där infört en tull under året på 3 kronor 60 öre, d. v. s. 36 procent av den nuvarande svenska sockertullen. Man har förklarat detta på det sättet, att man därigenom velat genomföra en viss skattereglering. Man betraktar det således som en skatteåtgärd, som en kompensation för den sockerskatt, som i Holland utgår, och som ju inverkar även på betodlingen. I Holland räknar man med ett betpris av 1 krona 95 öre à 2 kronor 10 öre per deciton.

Vad är det då, som är orsaken till, att man i dessa länder kan klara sig med ett betydligt mindre understöd från samhällets sida? Ingen kan göra gällande, att arbetskraften i dessa länder är billigare än i Sverige. Om vi ta exempelvis Holland är motsatsen i stället det verkliga förhållandet.

Det förefaller, som om orsaken framför allt skulle ligga i det sätt, på vilket industrien i de olika länderna är organiserad. I Danmark har sockerindustrien ett aktiekapital av 22 miljoner kronor, d. v. s. ungefär en sjundedel av det svenska sockerkapitalet. Antalet fabriker är betydligt mindre, eller en tredjedel av de svenska fabrikenas antal; d. v. s. industrien är i avsevärt högre grad koncentrerad till ett färre antal områden. Och man har från sockerindustriens sida, antagligen på grund av det inflytande, som betodlarna haft över densamma, också nödgats att under de senare åren utbetala 55 procent av sin nettovinst som ett extra understöd åt betodlingen.

Gå vi så till Holland, finna vi, att icke mindre än 65 procent av de odlade betorna gå till kooperativa fabriker, ägda av betodlarna själva. Där ha de således ett mycket starkt inflytande även på industrien. Det pris, som dessa

betodlarnas egna fabriker betala för sina betor, blir normerande för de andra fabrikernas betalning.

När man nu gör dessa jämförelser, frågar man sig, och otvivelaktigt med rätta: saknas det förutsättningar för den svenska sockerindustrien att i likhet med dessa andra länders industrier betala ett så pass skapligt pris för sin råvara, att de som producera densamma kunna existera? Ja, när man framställt denna fråga till sockerindustrien, har man exempelvis från det stora sockerbolagets sida icke svarat, att man saknar ekonomiska förutsättningar för att betala ett högre betpris, men man har svarat, att det stöter på oöverstigliga principiella betänkligheter, ty man kan inte under en kontraktstid, då ett visst pris är kontraherat under en viss period, ge sig till att betala någonting utöver detta pris. Då skulle det nämligen komma att bli prejudicerande för framtiden och ha mycket sorgliga följder med sig.

Man kan också förstå detta svar, d. v. s. att man icke kunnat hänvisa till några oöverstigliga ekonomiska hinder, då man tar del av den utredning av bolagets ekonomiska ställning, som visserligen blivit mycket begränsad på grund av den särskilda form, under vilken denna utredning har måst ske, men som dock visar att ställningen inte kan kallas hopplös ur ekonomisk synpunkt.

Det är alldeles klart, att talet om farliga konsekvenser först och främst kan riktas mot staten. Vi ha i år det sista året av betkontraktets giltighetstid. Vilka starka insatser skola vi kunna vänta, att de svenska betodlarna genom sina organisationer skola kunna göra för att få ett bättre betkontrakt till stånd, om man får klart för sig, att den svenska riksdagen undan för undan är villig att träda in och betala de brister, som kunna råda vid denna uppgörelse. Det är en av konsekvenserna. Men det finns också åtskilliga andra. Jag skall emellertid försöka följa utskottets ärade ordförande och fatta mig kort.

Det kan till sist konstateras, att betodlingens framtid förefaller alldeles ovanligt problematisk. När vi vid fjolårets riksdag behandlade denna fråga, framhöll man, att det just då förefanns en alldeles särskild ljuspunkt, som icke funnits året förut. Detta framhölls mycket starkt av dåvarande jordbruksministern här i kammaren och av den nuvarande finansministern i andra kammaren till stöd för subventionslinjen. Ljusningen bestod i att man konstaterat en avsevärd höjning av konsumtionen, samtidigt som man kunde konstatera en viss stagnation i produktionen. På grund därav hade man således utsikter att få bort de väldiga lager, som framför allt verkat tryckande på världsmarknaden och var den förnämsta orsaken till det dåliga prisläget. Se vi på resultatet, sådant det blivit i verkligheten, har det inte blivit mycket bevänt med den där ljuspunkten. Det ineliggande sockerlagret var den 1 januari 1931 1,240,000 ton större än lagret den 1 januari 1930. Utvecklingen har således gått i rakt motsatt riktning.

Vilka äro orsakerna därtill? De äro naturligtvis framför allt att söka i den rådande depressionen litet varstades i världen, men det kanske också kan sägas, att en orsak till konsumtionsminskningen ligger i åtskilliga åtgärder, som av respektive stater under de senaste åren ha vidtagits. Nationernas förbunds ekonomiska kommitté riktade för några år sedan den uppmaningen till respektive länder, att de för att råda bot på svårigheterna på den internationella sockermarknaden borde försöka vidtaga sådana åtgärder, som kunde förbilliga sockret och därigenom höja konsumtionen. Detta var den enda möjligheten att få någon ljusning till stånd. Men man har gjort precis raka motsatsen härtill. Man har i en hel del länder på olika vägar åstadkommit en konstlad fördyring av sockret. Vi ha ännu icke några genomsnittssiffror för världskonsumtionen år 1930 tillgängliga, men vi känna redan enstaka fall. I Frankrike införde man i november 1929 en förändrad beskattningsform.

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Man höjde där tullen på sockret från 100 till 140 francs per 100 kg. — således en höjning med närmare 50 procent. Under 1930 har man kunnat konstatera, att konsumtionen i Frankrike gått ned till icke fullt 20 kg. per invånare, alltså ungefär hälften av konsumtionen här i landet och i en del andra länder. På detta område har Frankrike i konsumtionsväg sjunkit ned i paritet med vissa andra länder, där man ansett, att sockerkonsumtionen på grund av alldeles särskilda omständigheter befunnit sig på en mycket låg nivå. Det visar sig, att åtgärder av det nämnda slaget få en helt annan effekt än man avsett och i verkligheten försämra sockerhanteringsläget.

Sockerhanteringsens framtid är nog, som en morgontidning här i huvudstaden av moderat läggning i dag förklarar, betingad av rörsockerfabrikationens utveckling och dennas överlägsna konkurrensförmåga, stärkt icke minst genom de nya, tekniskt fulländade maskiner för skördearbetets utförande, som under de sista åren ställts till dess förfogande. Betodlingen kan — och det måste nog för framtiden bli på det sättet — framför allt i vårt land icke bli något annat än en dyrbar drivhusplanta, och näringen kommer nog aldrig att få förutsättningar att stå på egna ben utan mycket kraftigt understöd från statens sida.

Med hänvisning till denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Fabian Månsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Löfvander: Herr talman! Sockerfrågan är ingen ny fråga i Sveriges riksdag. Den har under senare tider årligen varit föremål för mer eller mindre välvillig behandling i riksdagens kamrar. Jag skall därför icke gå in på några detaljer av ekonomisk eller annan natur, utan skall endast beröra frågan från rent praktisk synpunkt, såsom jag i egenskap av skånsk betodlare ser den.

Det mellan betodlarna och sockerbolaget upprättade femårskontraktet utgår med detta år. Det har under de gångna åren ansetts som en riksdagens moraliska skyldighet att delvis hålla betodlarna skadeslösa för förluster på grund av sjunkande konjunkturer på sockermarknaden, enär detta femåriga avtal tillkommit under statsmakternas medverkan, och det skall villigt erkännas, att de vid 1930 års riksdag beslutade åtgärderna voro en verklig hjälp för betodlingen.

Det råder en livlig förhoppning, icke minst bland Skånes betodlare, att förhållandena på världsmarknaden beträffande sockret snart må bli sådana, att ett avtal kan träffas mellan betodlarna och sockerbolagen, varigenom odlarnas omkostnader täckas, så att statsmakternas ingripande ej skall behövas utöver det fasta tullskydd, som sedan länge existerat.

Skulle dessa lyckligare förhållanden ej inträffa, må det ankomma på statsmakterna att i framtiden pröva, om ett fortsatt stöd för betodlingen eller en nedlagd sockerproduktion skall väljas. Sveriges sockerbetsodlare komma vid den prövningen att vara långt mindre intresserade, än de varit under de senaste fem åren. Det får bli riksintresset i såväl ekonomiskt som socialt avseende, som får bli avgörande vid denna prövning.

Vid granskning av det i år av utskottet framlagda förslaget till åtgärder för sockerbetsodlingens uppehållande finna vi, att förslaget är avsevärt sämre än de åtgärder förra riksdagen beslutade. Anledningen härtill kan man ju utläsa i hithörande handlingar. En relativt god skörd och ett exceptionellt lågt sockerpris under det gångna konsumtionsåret hava varit orsakerna till, att fjolårets subventionsanslag till sockerbetsodlingen överskridits. Inför denna omständighet hava samtliga de instanser frågan passerat, nämligen de sockersakkunniga, Kungl. Maj:t och slutligen utskottet, velat säkra en begränsning av anslaget innevarande år. Det synes mig dock, som om man därvid gått alldeles för långt i försiktighet. Vad den första av orsakerna till fjol-

årets anslagsöverskridande angår, nämligen den goda sockerbetsskörden, säger oss erfarenheten, att det knappast ett år på tjugu blir en sådan skörd, varför ett uppreparande härav ej behöver befaras.

Utskottet har i år liksom tidigare år ej velat gå med på förhöjd sockertull som stöd åt betodlingen. Det synes mig, som om det gamla argumentet här emot, nämligen rädslan att höja sockerpriset för konsumenterna, i år icke är fullt så starkt som tidigare, då sockret sedan riksdagens behandling av frågan förra året sjunkit med 6 öre per kg. En tullförhöjning av 4 öre, såsom bondeförbundets motion avser, bör under sådana omständigheter inte verka avskräckande.

Majoriteten inom utskottet delar den uppfattningen, att sockerbetsodlingen och dithörande industri har sin stora betydelse för beredande av arbetstillfällen. Jag vill på det kraftigaste understryka detta, och jag vill tillägga, att sockerbetsodlingen här har sin allra största betydelse. Det skall visserligen inte bestridas, att sockerbetsodlingen har haft och ännu har sin betydelse även i jordbrukshänseende, men för de odlare, som skola leja bort all skötsel av betorna, blir den direkta ekonomiska fördelen inte så avsevärd, helst på de jordar, som lämna under medelskörd. För att under dessa omständigheter få betodlingen räntabel måste de indirekta fördelarna skattas mycket högt, men det är ju självfallet, att man kan betala dessa fördelar över sitt värde.

För att återgå till betodlingens betydelse som arbetarefråga vill jag framhålla, att det i stort sett är en kategori av arbetare, som där sysselsätts, som inte är i tillfälle eller har förmåga att utföra annat arbete men som genom betskötseln skaffar sig ett välbehövligt tillskott i sin ofta torftiga levnadsstandard. En minskad eller utebliven betodling innebär för dessa människor en minskad eller utebliven inkomst. Dessa arbetare låta inte så mycket höra av sig. De anmäla sig inte på våra offentliga arbetsförmedlingar, varför man inte har lätt att få fram någon statistik över denna arbetslöshet vid en minskad eller inställd sockerbetsodling. I dessa tider, då arbetslösheten på andra områden än jordbruket är i ständigt stigande, hade det varit välbetänkt, om utskottet för riksdagen framlagt ett förslag till stödåtgärder, som kunnat bidra till full odling av den kontrakterade arealen innevarande år. Det föreliggande utskottsförslaget är i detta avseende ej tillfyllest.

Av sockersakkunnigas utredning framgår, att produktionskostnaderna för sockerbetsodlingen ej nedgått sedan förra året. Under sådana omständigheter innebär riksdagens biträdande av föreliggande utskottsförslag, att odlingsarealen kommer att minskas innevarande år.

I en socialdemokratisk motion vid årets riksdag begäres, att betodlarna för att bli delaktiga av anslaget till sockerbetsodlingen skola förbinda sig att till arbetarna betala samma avlöning som under tidigare år, d. v. s. 125 kronor per tunnland eller 250 kronor per hektar. Jag skulle inte ha haft något att erinra mot denna framställning, om utskottet även framlagt ett förslag, som överensstämte med riksdagens beslut förra året. Jag hyser den säkraste tro på, att betodlarna villigt gå med på att betala samma ackordspriser innevarande år som förra året, om riksdagen beslutar i enlighet med bondeförbundets motion, d. v. s. herr Ericsons i Obergas m. fl. reservation, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Då riksdagen nu avhåller den sedan flera år tillbaka sedvanliga debatten i sockerfrågan, har jag knappast anledning att närmare gå in på sockerfrågans förhistoria, detta så mycket mindre som i det föreliggande utlåtandet från sockersakkunniga, vilket avgavs i december förra året, förefinnes en mycket omfattande och intressant redogörelse för betodlingens och sockerfabrikationens uppkomst och utveckling i

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

vårt land. Jag vill endast göra den reflexionen, att förklaringen till all den uppmärksamhet och alla de upprepade överväganden, vartill sockerfrågan ger anledning, ju dock ytterst bottnar däri, att hela ifrågavarande näringsgren, både betodlingen och fabrikationen, allt ifrån sin uppkomst för omkring åttio år sedan till stor del kan sägas hava rent av betingats av att stöd i olika former, växlande efter förhållandena, givits åt densamma från statsmakternas sida.

Har jag alltså icke anledning att närmare gå in på frågans förhistoria, vill jag i stället i korthet redogöra för de synpunkter, som av regeringen anlagts på saken med hänsyn till det just nu förevarande läget. De skäl, som brukas anföras för betodlingens och den inhemska sockerfabrikationens uppehållande, äro oss alla välbekanta: förefintligheten av en hel del för betodlingen lämpad jord, kunskap och erfarenhet om själva odlingens bedrivande, fördelar för jordbruket ur växtodlingens och växtföljdens synpunkter i allmänhet, befintligheten av en modernt utrustad industri, önskvärheten av beredande av de ökade arbetstillfällen, som betodlingen erbjuder i jämförelse med annan odling, och slutligen även intresset av att inom landet kunna framställa ett så viktigt näringsmedel som sockret. Alla dessa synpunkter hava emellertid så ofta upprepats, ehuru med huvudvikten lagd än på det ena och än på det andra av dessa argument, att jag icke behöver närmare ingå på dem.

Vid bedömandet av frågan just nu ha vi dessutom att taga hänsyn till det femåriga avtalet mellan fabrikena och betodlarna, vars löptid utgår i år. Detta avtal har visserligen tillkommit under medverkan av en statlig medlingskommission men är dock i själva verket ett helt och hållet privat avtal, en uppgörelse om odling och priser mellan enskilda näringsidkare, låt vara att denna uppgörelse har en mycket stor både nationalekonomisk och allmänt näringspolitisk innebörd.

Frågeställningen för dagen skulle jag närmast vilja formulera så: i vad mån bör den inhemska betodlingen och sockerfabrikationen tillmätas en sådan betydelse, socialt och ekonomiskt sett, att det nu kan anses påkallat, att statsmakterna ingripa med extraordinära åtgärder, för att ej avtalets bestämmelser skola föranleda en ur allmän synpunkt icke önskvärd produktionsinskränkning?

Inför denna frågeställning har regeringen i år ansett, att även nu ett särskilt ingripande kan anses vara befogat och påkallat. Det har då närmast gällt att överväga formerna och sättet för en sådan stödaktions genomförande. Man har därvid att taga i betraktande den under den senaste tiden inträffade prisutvecklingen och vidare verkningarna av de åtgärder, som under de senaste åren och nu närmast förra året vidtagits på detta område.

Vad prisutvecklingen angår, behöver jag knappast närmare gå in på en siffermässig belysning härav, då ju rikligt material för frågans bedömande föreligger i det framlagda utredningsmaterialet. Icke heller har jag anledning att gå in på en mera teoretisk diskussion, huruvida det starka, knappast förutsedda prisfallet särskilt under förra året berott på överproduktion, underkonsumtion, rubbningar i handels normala gestaltning eller, som somliga anse, åtminstone delvis på vissa företeelser inom den internationella guldmarknaden. Vi kunna emellertid konstatera, att prisfallet faktiskt varit så starkt, att man kan utgå från, att det nuvarande sockerpriset leder till ett pris för betorna, som helt säkert ligger under produktionskostnaden.

I fråga om sättet för en på grund härav påkallad stödaktion ha ju de båda senaste riksdagarna bestämt avvisat förslag om tullhöjningar, och vid förra årets riksdag antogs i stället ett beslut om direkt subvention. När denna fråga — tull eller subvention — diskuteras, förefaller det mig, som om man ofta, åtminstone på vissa håll, nästan glömt bort eller åtminstone inte

gärna vill låtsas om, att vi redan nu ha en mycket hög tull på socker. Jag vet knappast, om det finnes någon annan vara, för vilken tullen uppgår till en sådan höjd, räknat i procent av varans totalvärde. Det har till och med under förra året inträffat, åtminstone under en viss tid på hösten, att den svenska tullen uppgick till fullt ut samma belopp som sockrets saluppris ute på världsmarknaden. Förra året beräknade också det utskott, som behandlade sockerfrågan, att genom sockertullen och melasstullen pålades svenska folket en kostnad av inemot 25 miljoner kronor. Av detta belopp går, som vi veta, omkring sju, åtta miljoner kronor till staten i form av tullinkomst, och återstoden tillfaller producenterna, alltså betodlarna och sockerindustrien gemensamt. Även den mest långtgående protektionist måste medge, att det inte är lätt att påvisa någon annan produkt, där tullskyddet utgör en procentuellt så betydande del av varupriset.

Om vi se på totalvärdet av den del av vår sockerproduktion, som härrör av inhemsk odling, så torde detta vid nuvarande priser utgöra något över 40 miljoner kronor för ett år räknat — kanske omkring 43 miljoner. Men nämnda totalvärde ernås därigenom, att ett merpris å omkring 15 miljoner kronor på denna del av det sålda sockret uttages genom tullen. Man kan alltså med en dylik beräkning säga, att tullen utgör ungefär 40 procent av varans värde.

Om man sålunda kan anse, att redan nu folkhushållet, om jag använder detta uttryck för att beteckna samtliga konsumenter, i hög grad bidrager till betodlingens och sockerfabrikationens uppehållande genom att betala ett väsentligt högre pris än om tullfrihet rådde, så uppställer sig givetvis den frågan, hur ett ytterligare stöd lämpligen bör ordnas, då ett sådant, som jag förut nämnde, nu anses påkallat med hänsyn till önskvärdheten av att uppehålla betodlingen i viss omfattning, detta icke minst med tanke på de ökade arbetstillfällen, som därigenom beredas, alltså av rent sociala hänsyn. Vill staten nu i ett extraordinärt läge av vissa näringspolitiska och framför allt vissa sociala skäl ge ett särskilt bidrag till denna näringsgren, så har jag åtminstone svårt att förstå, varför det skall ligga något motbjudande i, att kostnaderna för detta stöd, som vidtages på grund av dylika sociala skäl, skall slås ut icke på konsumtionen genom varans fördyrande, då dennas pris redan i så hög grad påverkats av den gällande tullen, utan på skattebetalarna efter deras förmåga, vilket i princip sker, om beloppet uppföres på riksstaten. Konsumenterna och skattebetalarna äro ju i själva verket samma personer, och praktiskt taget alla medborgare äro ju både sockerkonsumenter och skattebetalare. Vare sig stödaktionen genomföres i form av tull eller subvention, kunna vi icke taga pengarna ur luften, och vi kunna icke låta en annan nation betala dem, utan utgiften måste bäras av samma personer, konsumenterna och skattebetalarna.

Vad det här gäller är närmast att avväga, hur kraftigt stödet bör vara, vilket belopp, som lämpligen bör uttagas från folkhushållet, från näringslivet, för att täcka kostnaderna för ifrågavarande åtgärd, som kommer en viss grupp av medborgare tillgodo, nämligen betodlarna. Betodlarna själva äro för övrigt också både skattebetalare och sockerkonsumenter. För det andra gäller det att avväga, huru denna merutgift lämpligen bör fördelas och bäras. Med hänsyn till anordningens provisoriska karaktär och på grund av att åtgärden till icke ringa del betingas av rent sociala hänsyn, har det synts regeringen, som om denna extra hjälp i år borde givas i samma form som förra året, nämligen som ett direkt statsbidrag, varför kostnaderna uttagas på riksstaten och alltså direkt eller indirekt bäras av skattebetalarna.

Nu har jag sett, att det i den av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. avgivna reservationen göres gällande, att subventionssystemet blir till sin natur svårberäkneligt och ej sällan otillräckligt. Ja, jag undrar, om inte en erinran

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
upprätt-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

av just det slaget kan göras mot tullsystemet — resultatet av en tullhöjning är omöjligt att med säkerhet förutse, då verkningarna därav äro beroende på varuprisernas växlingar. Förra året krävdes en tull på 3 öre, men det dröjde inte länge, förrän man även bland tullinjens anhängare ansåg, att det beloppet var alldeles otillräckligt, och i år kräver man nu i stället en tullhöjning av 8 öre. När jag läser reservationen i fortsättningen, förefaller det för öfrigt, som om de nämnda reservanterna tyckte, att konsumenterna sluppit för lindrigt undan; det talas sålunda om att sockeraccisen, som för några år sedan uppgick till inemot 30 miljoner kronor, successivt minskats för att slutligen helt slopas. När jag läste detta, kom jag att tänka på, att det dock inte är mer än två år sedan den sista resten, de sista fyra örena av sockeraccisen, borttogs, och att detta skedde just på förslag av en regering, som närmast uppbars av den politiska meningsriktning dessa reservanter själva representera.

Då det gäller att taga ställning till frågan, huru en statshjälp i år lämpligen bör utgå, vill jag erinra om, att vi förra året här i riksdagen beslöt att anvisa 3.8 miljoner kronor i direkt understöd för betodlingen, men genom de bestämmelser, som knötos till detta förslagsanslags utgående, kom det att betydligt överskridas, så att det verkliga belopp, som utgått, har blivit mer än dubbelt så stort, som man från statsmakternas sida hade avsett.

Regeringen har därför ansett, att det vore skäligt föreslå riksdagen, att anvisa samma belopp, som ansågs böra utgå förra året, nämligen 3,800,000 kronor, att utgå såsom förslagsanslag. På grund av statsfinansiella skäl och för att ett alldeles oformligt stort överskridande av detta statsanslag icke skulle komma att ske, hava vissa nya särskilda bestämmelser anknutits till bidragets utgående.

Det har sålunda föreslagits en fixering av ett visst bidragsbelopp per deciton betor intill ett visst prisläge och vidare en viss högsta arealgräns för bidragets åtnjutande. Härigenom kan subventionsbeloppet, om inte med full säkerhet beräknas, så åtminstone hållas inom vissa gränser. Skulle betodlingen i år bliva lika omfattande till arealen som förra året och skulle hektarskörden bliva lika stor — vilket knappast är sannolikt, då det icke är vanligt att få två så stora skördar efter varandra, och förra årets hektarskörd var sällsynt stor — kommer subventionsbeloppet att uppgå till 4,800,000 kronor. Skulle däremot skörden bliva lägre, skulle inte ens hela det belopp, som nu föreslås att beviljas, komma att tagas i anspråk. Avgörande är emellertid i väsentlig grad, i vilken omfattning betodlarna komma att vilja begagna sig av den hjälp, som erbjudes, och i vilken omfattning de utöka sin odling utöver de 50 procenten och alltså medverka till det syfte, som avses med stödaktionen såsom ett viktigt led, nämligen beredande av ökade arbetstillfällen.

Nu är det givetvis svårt att kunna i förväg bedöma, vilka verkningar ett beslut om stödaktion kommer att få. Avgörandet kommer ju även i fortsättningen att till ganska stor del bestämmas av utvecklingen på den internationella sockermarknaden. Att fälla något mera bestämt uttalande om utsikterna för sockerprisets gestaltning under den närmaste tiden eller året vore kanske alltför djärvt, då så många olika faktorer här inverka. Man kan emellertid inte undgå att fästa en ganska stor uppmärksamhet vid det förhållandet, att alla stora sockerproducerande länder i världen kommit till tals med varandra och att det förefaller, som om, principiellt sett, enighet nåtts om reglering av såväl exporten som i viss mån även produktionen. Detta har skett genom den s. k. Chadbourne-planens principiella godtagande av de flesta sockerproducerande staterna.

Denna plan går bland annat ut på, att de stora överskottslager av tidigare produktion, som förefinnas särskilt på Kuba och Java, icke skulle slungas ut i marknaden på en gång utan försäljas med vissa bestämda mängder under lop-

pet av de fem närmaste åren. Vidare innefattar denna plan, att en direkt begränsning av själva produktionen skulle äga rum, som åtminstone i vad rör Kuba förefaller att vara ganska avsevärd. Jag vill endast nämna ett par siffror. Medan Kuba under de närmaste tre åren producerat ungefär 4.7 miljoner ton råsocker i medeltal per år, skulle sålunda produktionen under de närmaste fem åren bli på runt tal endast $3\frac{1}{2}$ miljoner ton — alltså en ganska väsentlig nedsättning av produktionen.

Vidare innefattar också planen en fullständig reglering av de exportmängder, som skulle under de närmaste åren ifrågakomma från de olika europeiska staterna. Nu kan det ju mycket väl hända, att så länge ett faktiskt överskott av tidigare producerat socker förefinnes — jag tänker då särskilt på vad som lagrats på Kuba — någon mera påtaglig förbättring av priserna icke kan komma till stånd. Men det kan också tänkas, att genom denna reglering av utbuden en stabilisering av hela marknaden kommer att äga rum och att prisläget även kommer att i viss mån därav påverkas. Inträder någon förbättring av det internationella sockerpriset, kommer detta förhållande omedelbart att röna sin inverkan även på betprisen hos oss.

Nu vet jag mycket väl, att det för betodlarna liksom för producenterna i allmänhet är en stor fördel att i förväg och redan vid det tillfälle, då produktionen planlägges, med något så när stor säkerhet kunna veta, vilka priser de kunna erhålla. Men vi få komma ihåg, att det är ytterst sällan, som jordbrukarna själva kunna få göra några sådana kalkyler. Den, som sår höst-säd, råg och vete, vet absolut inte, när han sår säden på hösten, vilket pris han kommer att få 1 eller $1\frac{1}{2}$ år senare, och den, som odlar hö och gräs, vet ännu mindre vilka priser han får för den mjölk, som långt senare framställles. I en tid av prisfall och i allmänhet ovissa utsikter må det väl inte vara alldeles orimligt, att även betodlarna, vilka ju bedriva odling på en areal, som i själva verket inte uppgår till en procent av hela landets sammanlagda åkerjord, få finna sig i, att vissa risker vidlåda jämväl denna odling.

Nu har av en föregående ärad talare, nämligen av utskottets ordförande, framställts den frågan, vilken anledningen kan vara till, att man i år skulle kunna odla betor billigare än i fjol. Jag vill inte närmare gå in på att diskutera produktionskostnaderna, men jag vill dock framhålla, att betproduktion och sockerpris hava sedan lång tid tillbaka stått i direkt proportion till varandra. Jag vill erinra om, att då betavtalet år 1926 ingicks, framställdes just från betodlarhåll såsom ett önskemål att få en rörlig prisskala på betor, som stod i visst förhållande till sockerpriset.

I detta sammanhang vill jag också erinra om de mycket påtagliga fördelar, som betodlingen dock indirekt innebär, fördelar, som man kanske inte alltid har fäst tillräckligt avseende vid under diskussionen av dessa frågor, fördelar med hänsyn till växtföljden, jordens rationella bearbetande o. s. v., fördelar, som av den svenska sakkunskapen brukat uppskattas till 60—90 kronor per hektar. Jag vet, att man i Danmark brukar uppskatta dem något högre, nämligen till omkring 100 kronor per hektar.

Då vi taga ställning till denna fråga och då det gäller att avväga, huru stora kostnader som hela det svenska folkhushållet, hela vårt näringsliv, skall ikläda sig till förmån för en viss grupp av medborgare, böra vi ändå komma ihåg, att det dock i fråga om många andra viktiga grenar av vårt näringsliv — detta gäller både vissa delar av jordbruket och i våra dagar icke minst i fråga om skogsbruket — hittills visat sig omöjligt och kanske i en del fall i fortsättningen kommer att visa sig helt och hållet ogörligt att från det allmännas sida kunna lämna något som helst stöd, vare sig direkt eller indirekt, eller bereda någon lättnad i de rådande svårigheterna. Det är en synpunkt, som man inte kan undgå att taga hänsyn till vid denna frågas bedömande.

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
ätgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

I fråga om betodlingens framtid och utsikterna för att efter nu gällande betavtals utgång få till stånd en ordning, som tryggar en fortsatt odling, är det svårt att nu göra något uttalande. Jag vill inskränka mig till att säga, att det synes mig, som om den mest allsidiga och ingående prövning, som är möjlig, bör ägnas denna fråga. Och jag vill också erinra om, att man kommer att få en vidare och säkrare grund för bedömandet av hithörande frågor, sedan den pågående undersökningen av sockerbolagens ekonomi och produktionskostnader blivit slutförd, en undersökning, som igångsatts med stöd av den s. k. monopollagen.

Sedan den kungl. propositionen nu blivit tillstyrkt av utskottet, vågar jag också uttala den förhoppningen, att denna kammares majoritet skall komma att bifalla densamma och därmed medverka till en lösning för i år av denna fråga, en lösning, som kanske inte tillgodoser allas önskemål men som dock ur det allmännas synpunkt må befinnas godtagbar och främjande de syften, som därmed avsetts.

Herr Björnsson: Herr talman! Mot den argumentering för rent avslag, som herr Åström har framfört, har jag egentligen ingenting att invända, om jag skall se på frågan ur allmänt ekonomiska synpunkter och inga andra.

Emellertid förefaller det mig, som om det inte går att i den tid, i vilken vi nu leva, se denna fråga uteslutande ur allmänt ekonomiska synpunkter. Även om det låter räkna ut sig, att det rent affärsmässigt skulle vara klokare att använda de miljoner, som äro föreslagna att beviljas till att stödja en näring, som saknar naturliga förutsättningar, t. ex. till att bygga vägar eller någonting dylikt, och låta den mark, som nu upptages av betodlingen, användas till annan, bättre lönande odling, skulle en sådan plötslig övergång ifrån vårt nuvarande system till ett annat emellertid vålla så stora sociala rubbningar, att man inte kan vara med om att åstadkomma allvarliga svårigheter för så många människor, om det finns någon möjlighet att bringa hjälp, utan att skadorna därigenom bliva större än genom att underlåta att göra någonting.

Jag kan ju gentemot den statistik, som man brukar åberopa, nämligen att betodlingen inte tar i anspråk mer än en procent av landets totala åkerareal eller 8 % av arealen, där den är som mest koncentrerad, göra den invändningen, att när man säger en procent eller åtta procent, brukar man lätt komma in i den tankegången, att det är förfärligt långt till hundra procent. Men då det gäller en jordbruksodling, är det ju inte på det sättet, att man kan räkna med, att hela åkerjorden kan vara användbar för ett och samma växtslag. Man har här en övre gräns av c:a 15 procent; och då jag tänker på, att denna odling inte ens i Malmöhus län är jämnt fördelad över hela länet utan koncentrerad till vissa distrikt, är det uppenbart, att odlingen för dessa distrikt är av avgörande betydelse för befolkningens ekonomi. Ett plötsligt upphörande skulle sålunda innebära mycket stora rubbningar i förhållandena för dem, som på grund av sitt arbete äro beroende av det nuvarande läget. För min del är jag sålunda beredd att rösta för ett tillfälligt stöd utöver det stora tullskydd, som redan förefinnes för betodlingen.

Då jag därvid skall välja mellan de olika förslagen, får jag säga, att jag inte kan reflektera på högers förslag. Då detta förslag i motionens embryonala tillstånd passerade kammaren, hette det, att det var ett förslag om tullförhöjning. De flesta av oss fingo också den föreställningen, att det var ett förslag om höjda skyddstullar. Men det förhöll sig inte så.

Om man lämnar en näring en skyddstull, förhåller det sig ju på det sättet, att denna har till syfte att höja prisnivån på det sättet, att man tar upp en tilläggsavgift på importerade varor av samma slag; men den merinkomst, som blir följden av prisfördyringen inom tullgränsen, överlämnar man åt in-

tressenterna att dela efter prisbildningens fria spel. Man säger inte, när det är fråga om en skyddstull, att av den prisökning, som uppkommer på grund av tullförhöjning, skola företagarna hava så mycket och arbetarna så mycket, o. s. v. Det ligger tvärtom i skyddstullens natur att detta avgöres genom den fria marknadens relationer.

Huru förhåller det sig nu med högerförslaget i detta fall? Jo, man skall visserligen taga en tull av 8 öre på vad som importeras i form av raffinad. Sedan skall det sockerbolag, som också framställer raffinad, redovisa för en prisförhöjning av 8 öre. Detta är ingen skyddstull. Vi hava en fullkomlig analogi till detta förfarande i vår gummiringsskatt. Där tar man ett visst belopp i skatt vid import av färdiga gummiringar, och sedan redovisas på samma sätt ett motsvarande belopp till staten av resp. ringfabrikanter inom Sverige. På precis samma sätt är det meningen, att sockerbolagen skola redovisa så och så mycket mera genom prisfördyringen. Vad högern här föreslår är, mina herrar, ingenting annat än ett återinförande av en sockeraccis på 8 öre. Detta skall sockerbolagen uppbära utan att de, såvitt jag förstår, få någon som helst annan provision än den räntevinst, som de möjligen kunna göra sig. Detta kanske kan bli betydande belopp, men det har jag inte kunnat få veta något om.

När man ser, huru de uppburna medlen skola användas, gå de i varje fall inte såsom ringskatten direkt till statsverket, utan det är rätt tillkrånglade räkenskaper, som skola föras. Om jag antar, att den svenska raffinadkonsumtionen är 225,000 ton, lär man kunna antaga, att ungefär 25,000 ton importeras, och då blir det en tull av 2 miljoner kronor. För de 200,000 ton, som bolagen skola sälja, blir det en accisuppbörd av 16 miljoner kronor. Högerns förslag åsyftar alltså en uppbörd av inalles i runt tal 18 miljoner kronor från de svenska sockerkonsumenterna för att ge betodlingen ett tillfälligt stöd. Det är nu ingalunda detsamma, som att betodlarna skulle få dessa 18 miljoner kronor. Staten får ju tullen, men man avdrager ungefär 5 procent för tolagsersättning till vissa städer. Det kan väl inte hava varit något önskemål för högern att ge dessa tolagsberättigade städer en liten extra dricksslant, utan detta har man fått taga på köpet såsom ett nödvändigt ont.

Av de 16 miljoner kronor, som sockerbolagen komma att uppbära för raffinad, vare sig den uppstår genom raffinering av svenskt eller utländskt råsocker, går till en början ungefär ett belopp av 640,000 kronor bort i ökad grossistprovision. Fastän priset alltså, på sätt högern vill, fördyras med 8 öre, vill man inte ge detta pristillägg namn av vad det verkligen är, en accis. På grund härav anses det bli en vanlig prisstegring, och då stiger automatiskt grossistprovisionen. Högern kommer med andra ord att ge varje sockergrossist en ganska betydande löneförhöjning, och då jag vet, hur försiktig högern är, då det gäller löneförhöjningar, har jag ingen anledning att tro, att denna löneförhöjning är önskad, utan att man har fått taga även denna på köpet.

Sedan kommer man till dem, som skola hjälpas, d. v. s. betodlarna. Huru mycket få dessa? Det blir litet växlande allt efter areal och hektarskörd. Men om jag utgår ifrån att hela den kontraherade arealen tages i anspråk och vi endast få normal medelskörd, kan man räkna med en skördemängd av 1,162,000 ton sockerbetor. Nu blir det litet krångligt att räkna, därför att man vill, att en del av stödet till odlarna skall gå ut i form av en automatisk prisförhöjning. Det blir ungefär 50 öre per deciton. Denna går under alla förhållanden ut på grund av avtalsbestämmelserna, vilket sockerpriset än må bli. Skulle det emellertid visa sig, att betpriset inte härigenom bringas upp till 2.45 kronor per deciton, kommer därpå ett ytterligare pristillägg, vilket är en direkt subvention, precis lika klar som den, som regeringen föreslagit. Vid

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
älgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

nuvarande sockerpris, 26 öre, blir denna subvention 33 öre per deciton. Automatiskt skulle betodlarna under denna förutsättning få 5.81 miljoner kronor och i subvention 3.83 miljoner kronor. Alltså skulle betodlarna — under förutsättning av nuvarande sockerpris och en oförändrad medelskörd per hektar — få ut 9.6 miljoner kronor. Om jag därtill lägger spillvattnet i form av tolagsersättning och grossistprovision, återstår i alla fall ett belopp av 7.6 miljoner kronor, varav tullverket skulle till staten inredovisa 1.9 miljoner kronor och sockerbolagen redovisa tillbaka till staten 5.5 miljoner kronor.

Då vi sålunda i utskottet tittade på den där enkla skyddstullen, visade den sig vara ett intressant fall av politisk trillingbörd. Det var tre syskon: subvention, provision och skatt till staten. Man har således inte nöjt sig med att låta vederbörande sockerbolag vara ett kungligt uppbördsverk, utan man ordnar det också så, att man t. ex. i Malmö får en filial av kungl. statskontoret: kungl. skånska statskontoret för utbetalande av betsubvention. Detta har ju förslaget gemensamt med regeringsförslaget.

Nu är det väl knappast troligt, att detta förslag överlever dagens voting, och jag skulle tro, att de många högermän, som tecknat sina namn under reservationen och ställt sig såsom faddrar till detsamma, inte skulle få någon glädje av den, i fall det verkligen komme att överleva dagen. Men det kan ju hända, att det i minnets glans får ett politiskt affektionsvärde. Då jag vet, att ingen av dem, som under debatten företrätt detta förslag, önskar medvetet göra sig skyldig till en liten snedvridning av vad saken gäller, vill jag endast uttala den förhoppningen, att man i fortsättningen icke kommer att kalla detta förslag för ett förslag om en höjd skyddstull utan ger det en mera adekvat benämning, en subventionsskatt eller någonting dylikt.

Om man skulle kunna på de skäl, som jag har anfört, rösta för en extraordinär hjälp åt betodlarna, skall det naturligtvis vara under den förutsättningen, att det innebär ett steg mot en avveckling av betodlingen, för det fall att denna odling inte kan på något så när rimliga villkor reda sig själv. I detta fall representerar ju högerförslaget uppenbart en högst betydande expansion gentemot förra året med en höjning av sockeraccisen från 3 öre till 8 öre. Man måste ju säga, att regeringsförslaget om subvention i varje fall innebär ett steg mot avvecklingen.

Det är ju klart, att jag inte vågar fälla något omdöme om betodlingens framtidsutsikter i vårt land; det kan ju inträffa mycket, som gör alla profetior felaktiga. Det är emellertid en sak, som förefaller mig mycket bekymmersam. När man i tropikerna börjar använda å ena sidan den tempererade zonens allra längst drivna agrikulturteknik, som på Java, och å andra sidan kan utnyttja solen och ett gynnsamt klimat på ett helt annat sätt, än vi kunna, och slutligen har tillgång till arbetskraft, som t. ex. på Java betalas med 70 öre om dagen för manliga arbetare, förefaller det mig inte otroligt, att framställningen av kolhydrat — av socker, stärkelse och vad det nu är — kan få en fullkomligt övermäktig konkurrens ifrån tropikerna. Detta är ett mycket dystert framtidsperspektiv. Det skulle ju inte vara så särskilt tilltalande, om låt oss säga betodlingen eller potatisodlingen i Sverige skulle sjunka till samma ekonomiska obetydlighet som t. ex. tobaksodlingen eller mullbärsodlingen, d. v. s. bli helt enkelt små intressanta kulturhistoriska rester av vad som en gång varit. Det är tyvärr inte uteslutet, att det kan komma att gå på detta sätt. Från denna synpunkt är regeringens avvecklingsförslag avgjort att föredraga framför högerförslaget.

Men i andra avseenden lider även regeringsförslaget enligt min mening av betänkliga brister. Det är naturligtvis i och för sig långt ifrån lämpligt att subventionera en näring, som i stället borde bidra till landets försörjning. Men det är inte så mycket detta, jag tänker på, utan det är mera det,

att Kungl. Maj:ts förslag ger en subvention, som blir större, ju bättre skörd, vederbörande odlare få. Jordbruksministern talade ju nyss om, att detta anslag kan komma att överskridas med ungefär en miljon kronor, om det blir lika god skörd i år som förra året, och jag tror, att detta är riktigt. Det tycker jag är principiellt felaktigt, men jag får medge, att jag inte hört någon, som kunnat finna upp någon metod, varigenom man skulle kunnat komma till rätta med det felet. Jag har själv förgäves grubblat på ett förslag i det hänseendet.

*Ang.
ätgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Vidare lider Kungl. Maj:ts förslag av ett annat principiellt fel, och det är, att när man skrider till en avveckling av betodlingen, gör man det efter min mening på ett irrationellt sätt. Man tunnar ut betodlingen omkring alla råsockerfabrikerna, under det att jag skulle tro, att odlingen skulle få bättre chans att visa sin naturliga växtkraft, om man kunde bedriva den så, att man hölle i gång några råsockerfabriker på de platser, där de bästa förutsättningarna finnas, och lade ned dem, som ha sämre förutsättningar. Men även detta är ju endast ett principiellt fel. Praktiskt är det ju ingenting att göra åt det på grund av ännu gällande odlingskontrakt. Därför har jag ansett mig i utskottet ändå böra stödja Kungl. Maj:ts förslag såsom varande det relativt bästa. Jag vill erinra om, att bondeförbundsförslaget egentligen har båda systemens alla fel och knappast någon särskild förtjänst, utom den naturligtvis, att det ger betodlarna en bättre hjälp än det förslag, som Kungl. Maj:ts framlagt.

Herr talman! Jag kommer således att yrka bifall till utskottets förslag, i vad det avser klämman.

Däremot finns det en punkt i motiveringen, mot vilken jag skall be att få göra en erinring. Det är den som behandlar frågan om betskötarnas löner.

Utskottet har visserligen skrivit mycket välvilligt i denna punkt. Man har sagt, att det sociala skälet för ett extraordinärt stöd åt betodlingen i år är ett av de mest framträdande, och man vädjar till odlarna att inte sätta ned lönerna över hövan. I en reservation, som jag tillsammans med fyra andra av utskottets ledamöter undertecknat, ha vi velat på den punkten bibehålla samma uttryck, som föregående års riksdag hade i sitt beslut. Det förutsattes då, att någon nedsättning i betskötarlönerna under vad som gällde 1929 i stort sett icke skulle ske. Det kan naturligtvis emot detta göras den invändningen, att när man icke lämnat lika stort stöd som tidigare, vore det rimligt, att jordbrukarna också finge lov att börja pressa ned arbetslönerna. Det är klart, att det ligger någonting i detta, men när å andra sidan på grund av en synnerligen god skörd föregående års statssubvention blev ungefär 4 miljoner högre än som beräknats och man med det beräknade lägre understödet ansåg sig kunna hålla på det villkoret, föreställer jag mig, eftersom odlarna äro alldeles desamma, i stort sett, under den kommande odlingssäsongen som under den sistförflutna, att det inte är obilligt, att man, så länge statshjälp fortfarande utgår, också vidhåller denna förutsättning. Man vinner därmed också en annan sak. Utskottets uttalande är naturligtvis så oklart, att det kan tolkas ungefär hur som helst, under det att det förslag, reservanterna i detta avseende ha, ju är fullt klart och tydligt.

Herr talman! Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring i motiveringen, som föreslås i den reservation, som är undertecknad av mig och fyra andra.

Herr Andersson, Elof: Efter det anförande, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hållit, kan jag inskränka mig till några få ord. Jag vill då till en början deklarerat, varför jag i det s. k. sockerutskottet sällat mig

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

till den grupp av ledamöter, som obetingat och oreserverat anslutit sig till utskottsmajoritetens förslag.

Först vill jag då nämna några ord om stödåtgärdens berättigande. Det har framhållits under denna debatt av herr Åström, att åtgärden icke kunde anses vara berättigad. Det är nog bekant för oss litet var, att även från annat håll än ifrån det, som den nyssnämnde ärade talaren företräder, också framställts samma spörsmål, huruvida det kan vara berättigat att lämna Sveriges bästa jord statssubvention.

På denna fråga vill jag svara, att jag anser, att spörsmålet icke i första hand bör betraktas såsom en stödåtgärd för jordbruket. Det är visserligen sant, att det blir ett stöd för jordbruket, men detta är dock icke ur min synpunkt det främsta skälet för, att riksdagen, skall lämna detta bidrag. Jag kommer då osökt in på frågans sociala innebörd, frågan om beredande av arbetsmöjlighet för en mängd så kallat småfolk i de trakter av landet, där sockerbeter odlas. För min del — och jag har ju på nära håll sett, vad det för dessa grupper betyder, då en sockerbetsodling så gott som inställes — kan jag enbart av nämnda skäl ge min anslutning till ett statsbidrag för odlingens upprätthållande. Det kan ju anföras, att odlingen kommer till stånd under innevarande år, även om icke någon statshjälp lämnas. Detta är riktigt, men, mina herrar, det kommer alldeles säkert icke att bli mer än 50 procent av den tecknade arealen, som då kommer att odlas, och en inskränkning till dessa 50 procent betyder ju ganska mycket i det avseende, jag nyss berörde.

Vidare får man väl ändå — då man vet, att de kontrakt, som undertecknats av odlarna, ha tillkommit genom statsmakternas tillskyndelse och då man vet, att dessa kontrakt äro mycket ofördelaktiga för odlarna, även om man icke kan påstå, att statsmakterna ha någon juridisk skyldighet att träda hjälpande emellan, och kanske inte heller kan påstå, att statsmakterna ur moralisk synpunkt äro skyldiga att hjälpa — hävda den uppfattningen att staten ur ren billighetssynpunkt bör lämna något stöd åt odlarna. Dessa nu anförda förhållanden äro de huvudsakligaste skälen för att jag biträtt utskottets förslag.

Det har framhållits, att stödet i detta fall skulle få endast en tillfällig karaktär. Detta framgår av utskottets utlåtande, det påpekas även av jordbruksministern i den kungl. propositionen och även i högermotionen. Då stödet alltså endast skall få en tillfällig karaktär, kan det väl knappast vara lämpligt att frångå de principer, som riksdagen tidigare varit inne på, nämligen att låta stödet få formen av statssubvention och icke av ett ökat tullskydd. Det har så ofta framhållits, vilka vanskligheter ett ökat, tillfälligt tullskydd för med sig och vilka rubbningar i näringslivet en sådan ökning av tullskyddet åstadkommer, att det enligt min uppfattning icke kan vara lämpligt, att riksdagen nu ökar sockertullen för att sedan kanske efter något år — om man skall tro vad motionärerna säga — taga bort denna tullförhöjning. Detta är ett skäl, som enligt min uppfattning bör tala för subvention framför tullförhöjning.

Det har också framhållits, att anslaget skulle vara otillräckligt och att även med detta anslag odlingen av sockerbeter icke skulle bli lönande. Jag medger gärna, att odlingen ingalunda blir lukrativ, framför allt om sockerpriset under året kommer att bli så lågt, som det för närvarande är. Det är nämligen i förevarande avseende två viktiga faktorer, som inverka på lönsamheten av odlingen. Det är sockerpriset och skördens storlek. Under förra året var ju skörden mycket stor, och detta bidrog till, att odlingen då blev ganska lönande. Men detta förorsakade å andra sidan, att det förslagsanslag, som statsmakterna anvisat till hjälp för odlarna, blev i hög grad otillräckligt. Det kom att överskridas med mer än det dubbla. Det kan ju knappast vara riksdagens mening, att då den anslår 3,800,000 kronor, anslaget skall kunna springa upp till nära 8 miljoner kronor. Nu har Kungl. Maj:t för innevarande år satt en spärr. Det har

ju framhållits nyss av herr jordbruksministern, att även med en lika god skörd som under förra året skulle anslaget ändock kunna överskridas med högst en miljon kronor, vilket ju i och för sig inte är så avskräckande.

Odlingen blir icke lönande med den nu föreslagna statshjälpen, säga betodlarna. Detta må vara sant, men under nuvarande prekära förhållanden kan man sätta i fråga, huruvida jordbruket över huvud taget är lönande. Jag vågar göra det påståendet, att sockerbetsodlingen under innevarande år nog kommer att bli lika lönande som annan odling och annan verksamhet inom jordbruket.

Sist några ord med anledning av vad herr Björnsson nyss yttrade om arbetslönerna. Det har ju under de två senaste åren, då sockerfrågan varit uppe till behandling i riksdagen, skrivits några ord i utskottets motivering om arbetslönerna, och ett sådant uttalande förekommer ju även i utskottets utlåtande för detta år. Det förefinnes en motion av herr Sköld, som i detta avseende går ganska långt. Vi inom utskottet, som utan reservation anslutit oss till utskottets förslag, ha icke kunnat biträda, vad herr Sköld sålunda föreslagit. Vi ha icke heller kunnat biträda vad herr Björnsson och hans medreservanter i detta avseende föreslagit beträffande motiveringen. Vi ha för vår del ansett oss böra stanna vid det uttalande, som kammaren behagade finna på sid. 27 i utskottets utlåtande: »Utskottet anser sig på grund därav böra förutsätta, att betodlarna i år vid användande av lejd arbetskraft ej tillämpa sådana lönesatser, som äventyra statshjälpens sociala karaktär». Det må ju sägas, att detta uttalande är mycket allmänt hållet och att det icke förpliktar sockerbetsodlarna till att betala samma löner, som utbetalts under förra året, och denna anmärkning är riktig, men jag vill starkt ifrågasätta, huruvida man bör binda odlarna, så att de ovillkorligen måste betala samma löner som under föregående år, då man vet, att det statsbidrag, som, vill jag hoppas, nu kommer att lämnas, icke blir så stort, som det var förra året, och följaktligen betodlarna icke kunna få den valuta för odlingen, som förra årets odling gav. Man kan därför ifrågasätta, huruvida det skulle vara riktigt att riksdagen gör ett så positivt uttalande i denna sak, som herr Björnsson m. fl. påyrka.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag oförändrat.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! För min personliga del har jag den uppfattningen, att sockerbetsodlingen bör upprätthållas i vårt land, även om detta skall ske genom upppoffringar. Det är samma grund för denna min uppfattning som för min åsikt, att jordbruket överhuvud taget här i Sverige måste upprätthållas. Jag skall emellertid icke nu gå in på den saken närmare utan vill blott säga, att, även oberoende av riktigheten av denna sats, de nuvarande förhållandena i världen äro sådana, att det är en absolut plikt för oss att stödja våra näringar och uppehålla alla tillfällen till arbete för vårt folk.

Vidare få vi också beakta, att det rätt snart kommer att visa sig, att våra stora exportnäringskomma in i ganska hårda tider och att följaktligen de medel, som förut kommit in i landet för deras produkter, komma att betydligt reduceras, varför det av oss måste fordras, att vi allvarligt se till, att vi hålla uppe näringar, som vi kunna driva inom landet, ty i annat fall måste vi köpa produkterna ifrån utlandet.

Är det nu klart, att vi måste, åtminstone under nuvarande förhållanden, upprätthålla denna sockerbetsodling och att vi måste stödja den, så gäller det sedan frågan: tull eller subvention? Ja, det var en talare, herr Björnsson, som här ville ha en ny terminologi. Han ansåg, att i ena fallet var det tullsubvention, i det andra var det subvention, men jag förstod honom inte riktigt. För mig är saken den, att när man talar om subvention, menar man, att näringen stödes omedelbart av statsmedel, i annat fall är man hänvisad till tull. Man har åberopat som stöd för förslaget om subvention konsumenternas intresse.

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Genom tullen få konsumenterna bära bördan, under det att däremot genom subventionen den kommer att bäras av alla landets skattskyldiga medborgare, och följaktligen kommer den progression, som finnes för olika inkomster, att göra sig gällande, så att de, som skatta mera, få bidraga mera. För min del kan jag inte finna, att konsumenternas intresse här på något sätt kräver en subvention, och detta av det skälet, att här är icke fråga om att lägga en ny börda på konsumenterna utan endast om att icke låta dem komma i åtnjutande av en fördel, som eljest skulle ha kommit dem till godo. Att då använda subventionsvägen i en tid, sådan som den närvarande, då hela vårt näringsliv är mycket svagt och svårare tider stunda, kan väl ändå inte vara berättigat.

Har man emellertid detta ensidiga intresse för konsumenterna — om det nu skulle vara berättigat — så förvånar mig verkligen ett yttrande, som — jag hoppas, att jag inte har missuppfattat det — gjordes av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Han talade om något, som för resten redan står i handlingarna, nämligen att ute i världen håller man nu på att försöka få till stånd en överenskommelse med avseende å socker, varigenom man skulle kunna få rimligare pris, d. v. s. det skulle bli en stabilisering uppåt av sockerprisen ute i världen. Är det nu så, att konsumenternas intresse skall vara det absolut avgörande, även när det gäller erhållandet av en vinst, förvånar det mig, att man kan ha någon sympati för att priserna ute i världen stabiliseras på en högre nivå än den, som för närvarande råder. Jag förstår mycket väl, att t. ex. Tyskland, Tjeckoslovakien och naturligtvis Kuba och Java kunna ha intresse av att genom överenskommelse begränsa sin export, för att de skola kunna för den erhålla högre pris, men att detta skulle vara något fördelaktigt för Sverige, som, såvitt jag vet, inte exporterar ett enda kilo socker utan tvärtom importerar socker, kan jag ej förstå. Om man nämligen ser endast på konsumenternas intresse, borde vi väl vara innerligt glada över, att sockret ute i världen bleve så billigt som möjligt. Detta är emellertid ej regeringens ståndpunkt. Å ena sidan vill man inte vara med om en tull, därför att konsumenterna därigenom icke skulle komma i åtnjutande av det prisfall, som skett i utlandet, men å andra sidan, vill man ute i världen arbeta för, att priset där skall bli högre, varigenom naturligtvis konsumenterna hos oss få vidkännas denna höjning, alldeles som de skulle fått genom påläggandet av en tull. Det förefaller mig, att det är samma logik i det resonemanget, som det var, när det gällde spanmålstullarna, då man satte sig emot en höjning av dessa, för att icke konsumenterna skulle få för höga pris, men däremot gick med på ett fastställande av minimipris, varigenom de just fingo dessa högre pris. Det får väl ändå vara något sammanhang, någon logik, även när man behandlar saker sådana som dem, som här äro före.

Med den ståndpunkt, jag har och som man ju i allmänhet tycks ha här, att vi böra stödja sockerbetsodlingen i landet, kan jag icke finna annat, än att den riktiga vägen just är tullvägen och att det däremot är felaktigt att i en tid sådan som den närvarande stödja odlingen genom statsmedel, då hela vårt näringsliv verkligen är så svagt och då för resten inkomsterna av skatterna på näringarna, när dessa ge dåligt resultat, ju minskas och följaktligen varje ökad börda på statens inkomster måste om möjligt undvikas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Johan Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Herr Henriksson: Herr talman! Jag beklagar, att jag i denna fråga inte kan ha riktigt samma åsikter som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. När jag läst igenom det 280 sidor långa sakkunnigutlåtandet, har jag kommit till den uppfattningen, att det är en hel massa omskrivningar i det samma från föregående utredningar i detta ämne. Det hela utmynnar i ett

flertal räkneexempel, utan bestämt förord för det ena eller det andra. De stanna i stället utan att uttala någon som helst åsikt. Jag tycker därför, att det hade varit bra, om utlåtandet hade varit förkortat. Man kunde därigenom ha gjort vissa besparingar både på arbetskostnad och tryck, och dessa besparingar skulle man möjligen kunnat använda till en utredning om, hur betodlarna skola gå till väga för att med det i den kungl. propositionen föreslagna betpriset få affärerna att gå ihop. Om en sådan utredning kunnat biläggas den kungl. propositionen, skulle den säkert hälsats med stor tillfredsställelse av alla betodlare, och jag för min del skulle satt den före allt vad som finns i den kungl. propositionen.

Jag måste erkänna, att för mig var det en besvikelse, när jag fick läsa den propositionen, ty man måste gå tillbaka ända till förra århundradet för att leta ut ett sådant jämförelsetal för betpriset som enligt Kungl. Maj:ts förslag. Om sockerpriset ytterligare skulle komma att falla, kan det hända, att betpriset blir lägre än det någonsin varit under hela den tid, betodlingen existerat i vårt land. Man behöver inte vara expert på jordbrukets område eller någon stor räknemästare för att förstå, att det med nutida omkostnader inte blir lätt att gå i land med ett sådant betpris.

Om den sakkunniga utredningen kostat pengar, så tror jag, att det hade varit bättre att spara något för betodlingens upprätthållande i ett bättre skick.

Vissa reservanter i utskottsförslaget begära, att vi skola betala samma arbetspris som under det år, som gått. Jag skall ta ett par siffror, som visa, hur betpriset och arbetskostnaden för 1930 ställa sig, jämfört med femårsmedeltalet 1909—1913. Enligt tillgängliga siffror skulle betpriset 1930 ligga 6 enheter över 1909—1913 års medeltal, under det arbetsomkostnaderna ligga mellan 70 och 80 enheter över detta medeltal. Jag är ingen motståndare till att arbetarna få bra betalt, men jag tycker att reservanterna borde ha undersökt, om betodlarna kunna betala dessa arbetspriser.

Det har sagts, att betodlingen är bara en liten del av Sveriges jordbruk, och det har sagts, att det kastas ut miljoner på dem, som bruka Sveriges fetaste jord. Att det är en liten del, och att det är Sveriges bästa jord är riktigt, men likadant är det ju i andra länder, där betodlingen pågår. Det är i nästan alla länder endast en liten del av landets jord, som begagnas för sockerbetsodling. Det är således samma förhållande överallt som här i Sverige, om också inte i samma utsträckning. Man kan fara på järnväg en hel dag i Tyskland utan att se ett enda sockerbetsfält, och man kan ju också taga andra linjer, där det ena betfältet avlöser det andra. Jag har vandrat genom tyska byar, och jag har samtidigt talat med jordbrukare, både sådana som brukat sämre jord, där inga sockerbeter växt, och sådana som enligt vad tyskarna själva sagt hade den finaste jord, som finns i Tyskland, där betorna trivdes utomordentligt väl, men jag får säga er, mina herrar, att jag har aldrig hört sådana uttryck, som att det är bara att kasta ut miljoner på dem, som bruka Tysklands bästa jord. Måhända har man bättre omdömesförmåga i Tyskland! Det är väl ingen i denna kammare, som tror, att tyska riksdagen, som är företrädd av en socialdemokratisk regering, höjt sin sockertull till 28:45 för 100 kilogram för att ytterligare kasta miljoner på dem, som bruka Tysklands bästa jord. Ingalunda! Det ligger helt andra motiv bakom detta. Ett skäl är säkerligen att skaffa goda inkomster åt statskassan. Ett annat skäl är att bevara en industri, som ger utkomst åt de hundra tusentals människor, torde man våga säga, som där sysselsätts. Ett tredje skäl är, att man icke velat i dessa dåliga tider kasta bort sina miljoner till de största konkurrenterna, för att, när en gång tiderna kanske bli bättre på sockermarknaden, de skola få det största obehaget av sina egna så att säga felsteg.

Det är otänkbart, att något sådant, som här äger rum, kan försiggå i Tysk-

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

land, och det är väl också Tysklands styrka. Så länge »Tyskland över allt» ligger dem i blodet, så länge klarar sig detta land genom de största svårigheter.

Jag skulle här kunna belysa olika länders tullsystem, men det behövs inte, ty den saken känner kammarens ledamöter till förut. Jag vill endast hänvisa till, att en jämförelse med andra länder ger vid handen, att den blygsamma tullförhöjning, som vi begärt i vår motion, nämligen 4 öre per kilogram, är berättigad i så svåra tider som för närvarande råda. Av samma anledning, som jag tror föranlett tyskarna att höja sin tull, skulle det inte skada någon människa om vi finge en tull på 14 öre samt dessutom Kungl. Maj:ts subventionsförslag.

Herr Björnsson nämnde, att det fanns små utsikter för att vi skulle kunna konkurrera med utlandet, ty sådana arbetslöner voro gällande på Java, att detta icke var möjligt. Ja, men detta måste ju strida mot herr Björnssons inre åsikt. Så har jag i varje fall inte hört någon socialdemokrat resonera tidigare. Från det hållet säger man alltid, att man skall uppehålla levnadsstandarden, och jag för min del är också av den åsikten. Om herr Björnsson också innerst har den åsikten, så förfaller det skälet för att släppa alla tankar på ett tillräckligt stöd. Jag har här i min hand ett mycket intressant papper, som just handlar om vad herr Björnsson nämnde. Partistyrelsens informationsbyrå har vänt sig till det socialdemokratiska partiets i Nederländerna ledning med begäran att erhålla en del upplysningar rörande förhållandena i detta avseende på Java. Det är således sanning alltsammans, ty det kommer direkt från en socialdemokratisk källa.

Det står där, att Java har enligt siffrorna för 1930 en befolkning, som omfattar i runt tal 40 miljoner infödingar. Därtill komma omkring 500,000 kineser och 300.000 indoeuropéer och nederländare. Hela Nederländska Indien har ungefär 60 miljoner invånare. Java är det mest tätbefolkade jordbrukslandet i hela världen. I många delar äro dess jordbruksdistrikt tätare befolkade än viktiga europeiska industricentra. Därför existerar ett oerhört starkt utbud av arbetskraft mot *låg lön*. Moder natur har välsignat landet med så gynnsamt klimat, att befolkningen kan leva även med en mycket obetydlig lön.

Enligt en rapport från regeringstjänstemännen herrar Meyer-Rannaef och Huender, utarbetad 1924, är medelinkomsten för en familj om 5 personer på Java 4 à 4:50 gulden per vecka, d. v. s. 6 à 6:70 kronor per vecka. Faktiskt förtjänar emellertid den stora massan, de väldiga skarorna på Javas odlade jord, väsentligen mindre. Fem åttondelar av landsbefolkningen, d. v. s. den överväldigande majoriteten av dem som arbeta på jorden, förtjänar per familj om 5 personer mindre än 3 holländska gulden, d. v. s. mindre än 4:50 kronor, per vecka. Även om moder natur — säger herr Vleming — rikt välsignat landet och även om befolkningens behov till följd därav äro mycket mindre än i de nordeuropeiska länderna, så måste man till följd av dessa låga löner tala om en *massfattigdom*.

I Statistisk översikt för Nederländska Indien för år 1929 återfinner man följande officiella siffror. Manliga fabriksarbetare i sockerindustrien uppgingo till ett antal av 87,108 med en medellön per dag av 47 holländska cent, eller 70 öre. Kvinnliga arbetare i sockerindustrien uppgingo till ett antal av 8,202 med en medellön per dag av 38 holländska cent, eller 47 öre. Arbetarna på fälten vid skördekampanjerna förtjäna i genomsnitt 1 cent, eller 1½ öre, mindre per dag. Fast anställda arbetare, fungerande som övervakare, förmän, fackarbetare o. d., uppgå till 36,320 personer, och ha en medelförtjänst av 85 holländska cent per dag d. v. s. 1:27 kronor. Genomsnittslönen för alla dessa 131,700 inhemska arbetare inom den javanesiska sockerframställningen är 56 holländska cent per dag, d. v. s. 84 öre. På Java existerar intet tvångsarbete; den enorma befolkningstätheten medför, att det finns fullt upp med arbets-

kraft att tillgå för låg lön. Tvångsarbete — arbete i straffförband — existerar inom Nederländska Indien huvudsakligen på Sumatra.

Levnadsstandarden för arbetarna inom sockerframställningen är, säger herr Vleming slutligen, *mycket låg*, liksom inom hela Javas jordbruksområde. Bostadsförhållandena äro usla. Dödligheten på Java uppgick 1929 till 19,8 promille. Av de små inkomsterna måste i medeltal 10 procent betalas till allahanda skatter och pålagor.

Detta papper visar väl, att det föreligger ett uppenbart skäl för den ringa tull, som bondeförbundet begärt utöver subventionen. Det kan väl icke vara meningen — jag skulle i varje fall icke vilja vara med därom — att vi för att fabricera och frambringa billigt socker skulle försöka att ens tillnärmelsevis komma ner till sådana löner som de här omtalade.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Ericson i Öbergå m. fl. avgivna reservationen.

Herr Björnsson: Herr talman! Den skrivelse, som herr Henriksson läste upp, har kommit till på mitt initiativ. Jag vill först uttala min djupa tacksamhet för att herr Henriksson så blint trodde, att vad där står är sanning. Jag hoppas, att jag skall kunna gengälda den komplimangen någon gång, då jag blir i tillfälle att på samma sätt syssla med papper, som herr Henriksson genom sina internationella förbindelser kunnat skaffa.

Vidare vill jag säga, att det var just från detta papper, som jag hämtade min uppgift om att en manlig betskötare på Java har 70 öre om dagen, och jag har precis samma uppfattning som herr Henriksson om dessa löner. Jag tror mig även kunna säga, ehuru jag mycket litet känner till de internationella arbetarorganisationernas möjligheter, att de i varje fall icke komma att lämna något medel oförsökt, när det gäller att höja levnadsstandarden för arbetaren även på Java.

Men det är en sak. En annan sak är frågan, om sockerpriset är en funktion uteslutande av den låga arbetslönen, eller om det inte finns andra faktorer, som spela en minst lika viktig roll och som göra en sockerodling på Java lönande även med samma arbetslöner som vi ha i Skåne.

Det förefaller ju litet besynnerligt, och det var egentligen därför jag begärde ordet, när herr Henriksson beklagar sig över att vi från socialdemokratiskt håll framställt yrkande om att man i motiveringen skulle förutsätta oförändrade löner. Jag gjorde här en liten hastig beräkning över den subvention, som betodlarna ha fått under det förflutna året. Genomsnittsskörden tycks ha varit ungefär 320 deciton per hektar. Om vi nu ta en jordbrukare som råkat få den skörden, och de måste ju vara mycket talrika — det finns många som fått mycket mer — blir alltså subventionen, efter 67 öre per deciton, ungefär 214 kronor per hektar under det gångna året. Vidare vill jag minnas, att betskötarlönerna uppgå till cirka 250 kronor per hektar. Om jag nu säger, att betodlarna själva betalat cirka 250 minus 214 kronor till sina betskötare, och att de med sockertullen på 10 öre klara sina dryga räntor och dylikt, så lär nog inte den lön, som de skånska betodlarna själva betala sina betskötare, bli mer än 70 öre om dagen. Det är staten som får betala resten.

Jag har, herr talman, endast velat erinra om detta.

Herr Löfgren: Herr talman! Jag begärde ordet dels för att göra en erinran i anledning av ett par inlägg under debatten, och dels för att göra en kort personlig deklaration.

Herr Trygger framhöll med mycken skärpa, att under nuvarande förhållanden lede vår sockerbetsodling av krisen till den grad, att den behövde ha hjälp. Han framhöll ännu skarpare, och som jag tyckte med rätta, att om en sådan

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

hjälp skall kunna lämnas, kan man knappast fortsätta att gå den väg, som anvisats av regeringen, nämligen subventionsvägen. I det sammanhanget framhölls från herr Tryggers sida, att han hade svårt att förstå, att åtgärder — statsingripanden, koncentrationsåtgärder genom truster samt åtgärder med avseende på prisbildningen — utomlands i de stora sockerexporterande länderna på något sätt skulle kunna förbättra ställningen hemma hos oss. Framför allt framhölls, att det endast skulle skada konsumenterna av socker i de länder, som icke exporterar något socker, ifall priserna där ute bleve högre. Och det är ju obestridligt. Jag skulle vilja säga, att statsåtgärder, eller förtrustning med prisreglerande verkan utomlands i fråga om råsockret också kunna ha lika oväntade och svåra följder för vår *produktion*. Ty det är givet, att med möjligheten att ha i sin hand kontrollen över exporten från dessa stora råsockerproducerande länder kan man naturligtvis icke bara höja priset, utan också *sänka* det, allt eftersom det passar sig under olika konjunkturer. Om jag stode i principiellt avseende på samma ståndpunkt som herr Trygger, måste jag anse, att från de utgångspunkter, som i hans anförande framlades, slutsatserna också voro riktiga.

Men jag vill, utan att ingå i någon större tullpolitisk debatt, som min mening förklara, att hela systemet är oriktigt och ogenomförbart. Ett resonemang, som man ideligen hör från fall till fall och som kan användas vid varje krav på tull ifrån en näring, är, att näringen lever under svåra konjunkturer. Men man kan inte hjälpa den med tullar, och för övrigt inte heller med subvention, utan att man indirekt skadar övriga näringar. Att ge alla tullskydd kommer åter att leda till ett tullskyddssystem, som resulterar i att när den ena näringen vid ett tillfälle fått hjälp i ökat tullskydd, så fordrar den andra i ett läge, som den anser vara ett nödläge, också samma hjälp. Så går skruven undan för undan, och man vet inte, var det slutar.

Det är ett sådant protektionistiskt system, som vi skulle försöka att komma ifrån. Jag tror knappast, att de argument, som äro hämtade från den allmänna skyddspolitik, ha betydelse i det föreliggande fallet. Och allra minst förstår jag den antydning, som gjordes av herr Trygger, att vi på något sätt, åtminstone indirekt, skulle hjälpa våra betryckta exportindustrier, om det gäves högre tullskydd åt sockerbetodlarna.

Herr Trygger förstod jag eljest, som sagt, hela vägen. En, som jag däremot icke riktigt förstod, var herr Björnsson. Om jag inte hade sett herr Björnsson som reservant till förmån — med ett litet tillägg — för utskottets förslag om subvention, och om jag icke hört konklusionen, vari han i huvudsak yrkade bifall till subventionen, skulle jag ha trott, att herr Björnsson utvecklat den ståndpunkt, på vilken tidigare herr Åström ställt sig. Herr Björnsson började nämligen med att erkänna, att de reservanter, som ville avslag på både tull och subvention, »utifrån allmänna ekonomiska principer» ha alldeles rätt — men här gällde inte allmänna ekonomiska principer. Jag skall be att få reservera mig mot en sådan sats, men däremot fullt och helt instämma i att det resonemang, som företrädes av den grupp reservanter, som yrka avslag, verkligen stämmer med de allmänna ekonomiska principer, som vänstern sedan länge anslutit sig till. I själva verket är herr Björnsson inne på samma tankegång som högern, nämligen att man får taga hänsyn till de praktiska omständigheterna. Men ger man sig in på detta, så kommer undan för undan, som jag nyss sade, den ena näringen efter den andra med sina krav. Och det blir då sannerligen inte bättre, om man yrkar på subvention än om man yrkar på tullar. Snarare sämre.

Vidare sade herr Björnsson — alldeles riktigt, som jag tycker — att den kungl. propositionen och därmed också utskottets förslag var missriktad, därför att den inte var tillräckligt skarpt inställd på att få sådana förhållanden till stånd, som gjorde det möjligt att med det snaraste *avveckla* den i och för sig

icke rekommendabla subventionsvägen. Det håller jag alldeles med om. Men så kom icke desto mindre herr Björnsson med sitt yrkande om bifall till förslaget om subvention. Detta förefaller mig så mycket underligare som, efter vad jag kan förstå, herr Sköld och den grupp, som anslutit sig till honom, i sin motion i år yrka, att i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställas, att »Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att särskilt statsunderstöd för sockerbetsodlingen från och med 1932 må kunna undgås». När vi sedan komma fram till sidan 24 i utskottets utlåtande, återfinner man slutet av ett referat av denna motion, enligt vilket däri säges: »På grund av nu anförda omständigheter syntes anledning föreligga, att från regeringens sida i god tid åtgärder företoges för att från och med 1932 statssubvention till sockerbetsodlingen icke mera skulle behöva utgå utan att på grundval av nu gällande tullskydd de båda parterna själva skapade de för sockerbetsodlingen nödiga förutsättningarna. Givet vore, att för åstadkommandet av ett dylikt resultat erfordrades, att regeringen kunde uppträda med all tillbörlig kraft och auktoritet. Det skulle otvivelaktigt vara ett stöd för regeringen i dessa strävanden, om från riksdagens sida ett uttalande i här avsett syfte komme till stånd.»

Jag kan emellertid inte finna, att en motsvarande tankegång har kommit till uttryck i någon föreliggande reservation. Men det är denna tankegång, till vilken jag närmast i ett fall som detta, för att inte i onödan rösta mot regeringen, skulle kunnat ansluta mig — d. v. s. att en förberedelse till avveckling beslutades och att vi inte bara nöjas med en försäkran — eller inte ens en gång en försäkran, utan bara ett ord i förbigående — om att hjälpen och subventionen endast är »tillfällig», sedan man nu i alla fall gång efter annan gått fram på den vägen. Det synes mig tvärtom, som om vad riksdagen nu företar sig snarast blir prejudicerande för den framtida behandlingen av betfrågan, både mellan parterna till nuvarande avtal och för statsmakterna. Man skall inte inbilla sig, att situationen nu är rent tillfällig. De, som tro, att förhållandena på den internationella marknaden och i övrigt skola så ändra sig, att vi i en nära framtid med någon utsikt till vinst — eller så att det åtminstone går ihop — kunna odla sockerbeter, ja, de kunna ju trösta sig med att det inte dröjer så länge innan vi kunna sluta med subventionspolitiken. Men vi andra eller jag för min del måste bekänna, att det är omöjligt att på så obestämda förhoppningar gå in för en ytterligare subvention. Om staten skall fortsätta med sin artificioella understödspolitik till viss näring, så bör det åtminstone icke ske under falska och oriktiga förutsättningar.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få förklara, att jag kommer att rösta för avslag på utskottets förslag.

Herr Möller: Herr talman! Jag skall tillåta mig att först och främst uttala min beundran för skåningarna. Ty jag är fullkomligt övertygad om att det inte finns någon annan landsända än Skåne eller någon annan sammansvärjning i denna riksdag från något annat landskap, som skulle kunna få Sveriges regering och Sveriges riksdag, d. v. s. den majoritet, som man här förr om åren kunnat konstatera, att år efter år i denna fråga vända upp och ned på alla de ekonomiska principer, som denna majoritet eljest påstår sig omfatta. År efter år förmås statsmakterna att anslå understöd till en sådan höjd, att andra landsändar endast skulle kunna framlocka ett gapskratt från stora delar av riksdagen, om de skulle komma med några liknande anspråk.

Det har, utan att uppgiften bestritts, räknats ut att om man tar subventionen, men framför allt om man tar högerns tullförslag, skulle de svenska statsmakternas understöd åt betodlingen bli väl så stort som hela det ekonomiska värdet av den skörd, som man vill skydda. Det har, utan att det av någon människa emotsagts, räknats ut, att stödet innebär ett anslag av omkring 500

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

kronor per hektar betjord. Jag försäkrar de herrar, som nu på allvar tänka rösta för detta och naturligtvis göra det av vissa skäl, som här äro anförda, att om några andra människor kommo och begärde ett liknande understöd från statens sida, så skulle ni falla baklänges av häpnad.

Det var inte den nuvarande regeringen, men en regering av samma partifärg, som en gång gjorde den svenska riksdagen en efter min mening mycket stor tjänst nämligen när handelsminister — icke finansminister — Hamrin stoppade förslaget om järntullar i papperskorgen. Jag må ju säga, att en höjning av järntullarna väl ändå vore för vårt lands del en mycket rimligare och naturligare sak än det pålägg på en redan mycket hög sockertull, som här föreslås, antingen i form av 8 öres tullförhöjning eller i form av 4 miljoners statssubvention. Järnindustrien hämtar sina råvaror ur den svenska jorden sedan århundraden. Den sysselsätter en arbetarstam, som vad den fasta arbetarstammen beträffar är mycket, mycket större än den arbetarstam, som sockerindustrien sysselsätter. Om man skall få ihop några siffror att komma med, när det gäller de människor, som äro beroende av sockerindustrien, måste man räkna upp en väldig mängd personer, som jag naturligtvis gärna unnar slanten, men för vilka dock hela sockernäringen endast är ett slags binäring. Den lämnar ett litet tillskott till deras inkomster, men är inte alls någon näring, på vilken de kunna leva; detta gäller större delen av de människor, som äro sysselsatta på de svenska betfälten exempelvis.

Om jag tänker mig den situationen, att vi hade haft en högerregering — som visserligen också lär vara frihandlare i princip, men som i alla fall lägger fram tullförslag i alla ämnen, där det överhuvud taget kan tänkas någonting sådant som tullar — i stället för den dåvarande frisinnade regeringen, är jag övertygad om att vi också fått ett förslag om höjda järntullar på riksdagens bord. Det skulle ha varit intressant att se, hur alla de, som jag förmodar också principiellt frihandelsvänliga skåningarna i denna riksdag, som nu äro beredda att rösta för sockersubvention, i den situationen skulle ha förhållit sig. Och jag försäkrar, att vad de sociala skälen beträffar, så skulle de då ha kunnat framkalla ett minst lika djupt patos, som när det gäller de sociala skälen för betodlare och andra. I själva verket ha våra järnbruksarbetare under vissa tider befunnit sig i en absolut förtvivlad ställning. Jag vill erinra herrarna om en liten episod. År 1923 försökte vi få igenom den s. k. sexmånadsregeln för arbetslöshetsunderstöd åt järnbruksarbetarna. Men det var sannerligen inte någon social medkänsla, som utmärkte denna kammares majoritet, när det gällde att taga ställning till den frågan. Då resonerade man med kall, nykter, ekonomisk logik. Det skulle aldrig kunna komma i fråga, att man vek ifrån riktiga, väl uttänkta och utarbetade principer den gången. Nu, i en fråga, där jag vågar säga, att de sociala skälen inte ens tynga så mycket som de den gången gjorde till förmån för järnbruksarbetarna, är man beredd att kasta alla normala ekonomiska principer över bord. För min del kan jag inte biträda någotdera av de förslag, som här föreligga.

Det förefaller mig fullkomligt självklart, att om man överhuvud taget skall lämna betodlingen något stöd, skall man i första rummet garantera, att de människor, som ha det ekonomiskt svårast, nämligen de, som gå såsom arbetare på betfälten, få något med av detta. Men här är det alldeles uppenbart, att tankegången är den, att deras löner i själva verket skola sättas ned. För det vill man inte skjuta något slags regel. Inte ens med det skälet anser jag mig emellertid numera kunna rösta för ett subventionsförslag eller ett förslag om höjda tullar.

Vad lönerna på Java beträffar, måste jag ju kanske uttrycka någon erkännelse för herr Henrikssons välvilja att i varje fall inte betala 70 öre om dagen åt de svenska sockerindustriarbetarna. Men dessa siffror visa någonting annat.

De visa nämligen, att hur vi än ordna denna sak och, jag skulle vilja säga, hur stora anslag vi än lämna, så kan det aldrig bli tal om någon verklig konkurrens mellan den svenska sockerindustrin och den sockerindustri, som kan arbeta med sådana arbetslöner, som det här är fråga om.

Jag vet inte, om herrarna skulle vara livade för att införa apelsinodling i Sverige, men det skulle inte förvåna mig. Jag är tämligen säker på att om man byggde drivhus och höll en lämplig temperatur, skulle man kunna få apelsinskördar, ehuru med all säkerhet mycket dåliga skördar. I alla fall skulle man dock kunna få en och annan apelsin att växa i ett svenskt konstgjort klimat. Jämförelsen haltar naturligtvis så tillvida, att vi nu ha en sockerindustri och en gammal betodling, men eljest skulle läget, vill jag tro, vara ungefär eller nästan precis detsamma, därför att sockerrör kunna vi i varje fall säkerligen inte odla med större framgång än apelsiner. Om man nu får råmaterialet till sockret på det sättet, och det är ju en klimatfråga, som man icke kan komma ifrån, måste jag säga, att jag kan inte dela deras optimism, som tro, att man kan komma ifrån de ekonomiska konsekvenserna utav dessa klimat- och naturförhållanden.

Ja, herr talman, jag måste sålunda för min del alldeles bestämt yrka avslag på de här föreliggande förslagen om hjälp i olika riktningar, och jag är övertygad om att de sunda ekonomiska principer, som bägge kamrarnas majoriteter i det stora hela i varje fall ha omfattat även på den tid, då vi hade en ekonomisk kris, mycket djupare och allvarligare än den vi nu genomleva, borde vi inte ens för ett sådant fall som detta överge. Det gör, herr talman, att jag, som sagt, yrkar avslag på alla de föreliggande förslagen om hjälpgärder och bifall till den reservation, för vilken, jag vill minnas, herr Åström står.

Häri instämde herr *Vennerström*.

Herr Clemedtson: Under den här debatten har jag tyckt mig finna, att man försökt så sakligt, som man förmått, att bedöma problemen ur olika utgångspunkter. Den siste ärade talaren utgjorde dock ett undantag. Han framhöll, att vad som ifrån betodlarhåll och från de betodlande landsändarna här begräts, egentligen borde framkalla gapskratt. För min del dristar jag mig naturligtvis inte att ge mig in på diskussion med en sådan intelligent och överlägsen talare, utan jag vill inskränka mig till att i korthet beröra vad för övrigt här har förekommit.

Man har, såsom herr Löfgren, här sökt uppdelat de olika meningsriktningarna i grupper, och jag ber att få konstatera, att det är en ingalunda liten grupp, som här verkligen vill komma sockerbetodlingen till hjälp. Från min synpunkt sett kan jag inte anse, att det kan bli verklig hjälp på annat sätt än det, som i högerns motion har föreslagits, och jag tror, att även de, som hålla på subventionslinjen och stå bakom utskottets och Kungl. Maj:ts förslag, äro överens med mig därom, att deras förslag är en mycket otillräcklig hjälp.

En talare på skånebänken frågade, huruvida vi inte skulle kunna få någon upplysning från regeringshåll om hur en betodlare i dessa tider skall kunna få debet och kredit att gå ihop. Jag ber att av erfarenhet få vittna härom i denna kammare och säga, att det finns ingen möjlighet för en betodlare i detta land att på de villkor, som här ställas i utsikt i utskottsförslaget och i Kungl. Maj:ts proposition, kunna säga: »I år kommer det med dessa villkor att gå ihop.» Även om vi skulle få en tillfredsställande betskörd, går det ändå inte ihop, och jag tycker, att denna odling för vårt land skulle anses ha den stora betydelsen, att Kungl. Maj:ts regering och majoriteten i riksdagen skulle

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbetso-
dlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

anse det vara behöfligt att här verkligen komma med åtgärder, som skulle göra det möjligt för näringen att ekonomiskt bära sig.

Men så ha vi ju andra intressen, och jag beklagar, att herr Björnsson, som med sin inställning för övrigt var ganska välvillig, i slutet av sitt anförande kom till en så inkonsekvent slutsats, då han sade, att han visserligen nu ville hjälpa, men då näringen inte hade några framtidsutsikter, borde den sedermera läggas ned. Jag tycker, att det hade varit mera logiskt och mera konsekvent av herr Björnsson att i så fall ställa sig på en annan linje, men det hindrar inte, att jag med tacksamhet vill notera den välvilja, som skymtar fram från herr Björnssons och hans meningsfränders sida. Jag vill uttala den förhoppningen, att de snart nog måtte gå än längre i sin välvilja.

Det väckte en viss förstämning, då jag hörde en mycket framstående talare, herr Löfgren, som ledare för ett borgerligt parti, ställa sig på den linjen, att här skola vi inte göra någonting, och han yrkade t. o. m. avslag på vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag tror, att detta kommer att väcka förstämning ute i landet.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få uttala mitt instämmande i herr Johan Nilssons reservation.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag har inte något att tillägga i sak utöver vad jag tidigare haft tillfälle att yttra i dag, men ett par uttalanden och yrkanden, som gjorts här, föranledde mig att begära ordet.

Jag vill då först säga några ord till herr Löfgren, som här så starkt poängterade sina frihandelsprinciper. Han ansåg ju, att ingenting borde göras för att reglera denna näring, som vi ha bekymmer för under nuvarande förhållanden. Men det förvånar mig nu, att herr Löfgrens röst aldrig hördes på den tiden, då vi hade maximipriser på allt vad jordbruksprodukter hette. Då voro emellertid alla frihandelsprinciper borta, och då var det inte tal om att upprätthålla dessa fasta principer, som nu föras till togs.

Vidare var det herr Möller, som här uttryckte sin beundran för en sammansvärning, som han kallade skåningar, och vi äro naturligtvis tacksamma för denna beundran från hans sida, men han ville också sedermera beskylla oss för att vi kommo med alltför stora pretentioner, och han sade till och med, att om andra sammanslutningar skulle komma med sådana pretentioner på statsmakterna, skulle det skrattas åt dessa framställningar. Jag tror i alla fall, att man skulle kunna ha anledning att säga till herr Möller, att om inte Skåne hade funnits under en viss kritisk tid för några år sedan, hade det kanske inte varit möjligt att nu upplåta några skratt.

Till bägge dessa ärade talare skulle jag dock vilja göra den frågan, som jag gjort tidigare: vart skola dessa arbetare taga vägen, som inte kunna sysselsättas i produktivt arbete? Den frågan ställer man, men man får aldrig något svar. Herr Möller deltar ju, såvitt jag har mig bekant, rätt flitigt i det internationella arbetet, när det gäller att reglera arbetsförhållanden. Jag undrar nu endast, om det kan vara något eftersträfvansvärt att i detta arbete försöka komma dithän, att arbetarna i vårt land skola pressas ned till den nivå, som är rådande i de av herr Möller åberopade länderna Java och Cuba. Det förefaller mig, som om det i stället vore rimligare att försöka inrikta arbetet på det sättet, att levnadsstandarden där i någon mån kunde höjas, så att även arbetarna där kunde få föra en människovärdig tillvaro.

Vidare gjorde herr Möller en jämförelse med järnindustrien och sade, att den inte hade blivit föremål för något skydd från statsmakternas sida. Jag vill emellertid då erinra herr Möller därom, att det inte är mera än 3, 4 eller 5 år tillbaka, som det var mycken diskussion här i riksdagen om ett förslag,

som då var före, nämligen att införa exportförbud på järnskrot. Det kan ju förefalla, när man talar om järnskrot, som om det inte vore en så stor sak, men det är i alla fall en för järnindustrien mycket viktig sak, som man måste fästa mycket stort avseende vid. Riksdagen fattade också beslut om att exportförbud skulle träda i kraft, och det finns i kraft fortfarande. Det är sålunda inte sant, att inte något har gjorts för denna näring. Tvärtom är det i stället ett mycket viktigt beslut, som har fattats och som ännu tillämpas just till förmån för denna näring.

Jag har endast velat lämna dessa korta repliker och ber i övrigt att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Björnsson: Herr Möller jämförde den fråga, som i dag behandlas, med en egentligen aldrig befintlig fråga om att hjälpa järnbruksarbetarna. Den fanns i varje fall inte i direkt form, men det vill jag säga, att om jag hade kunnat rösta för arbetslöshetsanslag i en eller annan form åt järnbruksarbetarna, skulle jag säkerligen ha gjort det. Jag vill säga, att de skäl, som finnas för att lämna extra hjälp åt betarbetarna, i år äro mycket starkare än de voro i fjol.

När herr Möller sedan började tala om skåningarna, var det med en blandning av skryt och klander. Han klandrade dem för att de hade en oriktig uppfattning i en politisk fråga, men han skröt med dem, för att de kunde göra underverk här i riksdagen. Det vittnar ju om, att herr Möller inte är skåning längre, ty skåningarna bruka ju aldrig skryta med sig själva.

Herr Möller stod delvis på samma ståndpunkt som herr Löfgren. Herr Löfgren riktade ett par erinringar mot mitt ståndpunktstagande i denna fråga. Vad först beträffar vår reservation om arbetarnas löner, vill jag säga, att denna fråga debatterades här för två år sedan. Då uppträdde med ungefär samma invändningar som herr Löfgren i dag herrar Cederborg och von Sydow. Herr Löfgren liksom herr Cederborg opponerade sig mot en sådan motivering, som den herr Sköld och jag har skrivit under. Det förvånar mig inte. Den står i bestämd strid mot den ekonomiska liberalismens principer, som säga, att arbetslönen precis som priset på en vara skall vara underkastad den fria marknadens spel. Jag kan inte, i varje fall inte, då det gäller arbetslöner, ansluta mig till de principerna, förrän jag kan få svar på denna fråga: om jag får ett överskott i tillgång på arbetskraft av t. ex. 10 procent, hur långt kunna då lönerna för de 90 procenten pressas ned på grund härav? Därom kan ingen liberal ekonom lämna besked, och så länge man inte löst det problemet om arbetslönerna i fria marknaden fullt ut, kan jag inte reservationslöst ansluta mig till hans principer.

Vidare anmärkte herr Löfgren på att vi inte konsekvent fasthållit vid den ståndpunkt, som herr Sköld givit uttryck åt i sin motion, nämligen att detta subventionsförslag skulle innebära ett led i en avvecklingsplan. Mot detta vill jag bara säga, att från min synpunkt är förslaget på grund av sin beskaffenhet ett led i en avvecklingsplan, så långt jag kan se, då det begränsar den statliga subventionen i år till ungefär hälften av det belopp, som den kostade i fjol, och jag menar, att ett uttryck för avveckling i handling är bättre än i ord.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste talmannen, att, utom i fråga om motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. vid utlåtandet avgiva reservationen; 3:o) att det

*Ang.
utgård för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

förslag skulle godkännas, som innehölles i herr Ericsons i Obergas m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; samt 4:o) att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i herr Månssons i Furuviik m. fl. reservation.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav herr förste vice talmannen upptog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående voteringen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med öfvervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. avgivna reservationen.

Herr *Möller* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll. Med anledning härav upptog herr förste vice talmannen vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den sålunda begärda, närmast före huvudvoteringen infallande omröstningen (första förvoteringen); och förklarade herr förste vice talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med öfvervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga godkännande av herr Månssons i Furuviik m. fl. reservation.

Herr *Löfvander* begärde likväl votering om innehållet av denna kontraposition, på grund varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes för den andra förvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 antager godkännande av herr Månssons i Furuviik m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i förstnämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i herr Ericsons i Obergas m. fl. reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ericson, Oscar*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 59.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för den första förvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Johan Nilsson i Kristianstad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innefattas i herr Månssons i Furuvik m. fl. reservation.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för nej-propositionen.

Slutligen uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Månsson i Furuvik m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas, dels ock, av herr Björnsson, att kammaren skulle godkänna den motivering, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedermånga gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden vara med övervägande ja besvarad.

Herr Björnsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 godkänner utskottets uttalanden, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som förordats i den av herr Björnsson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar

Första kammarens protokoll 1931. Nr 15.

*Ang.
åtgärder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)*

Ang.
älgårder för
den inhemska
sockerbets-
odlingens
uppe-
hållande.
(Forts.)

av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Möller begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 48.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 123, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga ägolotter i Mölltorps socken av Skaraborgs län;

nr 125, angående provisoriskt dyrtorstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst;

nr 127, angående förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare av manskapsgrad vid försvarsväsendet;

nr 128, angående särskild ersättning till personal i växlingstjänst vid statens järnvägar;

nr 137, angående uppförande av en brännoljecistern och anskaffande av ett tankfartyg för flottan;

nr 142, angående godkännande av visst avtal mellan kronan och Karlsborgs kommun;

nr 144, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen till beredande av tullfrihet för varor till främmande makters lönade konsuler;

nr 145, angående ändringar i gällande tulltaxa beträffande vissa kemiska preparat;

nr 146, angående försäljning av den till kronan återfallna krononybyggesdelen ^{21/256} mantal Sundsvall nr 1 i Stensele socken av Västerbottens län;

nr 148, angående befrielse för löjtnanten A. G. Molin från viss betalnings-skyldighet;

nr 149, angående avstående av viss del av allmänna arvfondens rätt till arv efter Emmy Genoveva Maria Nygren;

nr 151, med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd);

nr 153, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 154, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel;

nr 155, angående riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.;

nr 156, angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgossekärens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning;

nr 157, angående nedskrivning av viss del av det i statens kanalverk nedlagda lånekapitalet;

nr 158, angående pension åt föreståndaren och förste läraren vid vävskolan i Borås A. T. Krebs;

nr 160, angående pension åt förre amanuensen hos riksräkenskapsverket E. Lundströms änka Hilma Charlotta Lundström, född Karlsson; samt

nr 161, angående förslag till stadga angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

Herr statsrådet *Hansén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 124, angående anslag för budgetåret 1931/1932 till undervisningsanstalterna för sjöfart: samt

nr 135, angående stat för patent- och registreringsverket m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående förräntningen av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet m. m.

Uti två likalydande, till statsutskottets förberedande handläggning hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 99, av herr *K. Mellén* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 49, av herr *A. Gustafson* i Kasenberg m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del uttala sig för sådan lättnad i direktiven för vattenfallsstyrelsen beträffande förräntning av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet, att styrelsen erhöile frihet att se förräntningsproblemet på lång sikt och att söka dess lösning främst genom allsidigt främjande inom kanalens verkningsområde av det av densamma berörda näringslivet, även om detta skulle leda till sänkning av kanaltaxan, eller också besluta sådan avskrivning på det i kanalen nedlagda kapitalet, att skälig förräntning därå erhöles, om nuvarande år 1921 fastställda och sedermera förlängda taxa fortfarande tillämpades och därå för nästa femårsperiod behöfve utgå ett provisoriskt tillägg av allenast 10 procent i stället för nuvarande 20 procent.

*Ang.
förräntningen
av det i Troll-
hätte kanal
nedlagda
kapitalet
m. m.*

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att de av herr *Mellén* m. fl. och herr *Gustafson* i Kasenberg m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 99 och II: 49) ej måtte av riksdagen bifallas.

Herr *Mellén*: Herr talman! Då jag frambar denna motion, så skedde det i den fulla förvisningen, att motionen skulle icke blott välvilligt mottagas utan även åtminstone i visst avseende tillstyrkas av vederbörande utskott och bifallas av riksdagen — så sunda och riktiga principer syntes det mig, nämligen att motionen var byggd på. Det var därför en stor besvikelse för mig, när jag fann, att utskottet nära nog enhälligt avstyrkt motionen. Jag måste säga, att denna omständighet icke har bibringat mig någon övertygelse om, att motionärernas synpunkter äro oriktiga.

Syftet med motionen var innerst att få avgifterna för Trollhätte kanal sänkta, för den händelse detta skulle visa sig vara ekonomiskt fördelaktigt för allas och det stora helas väl, och avgifterna icke skulle bestämmas uteslutande ur synpunkten av ett fördelaktigt bokslut för Trollhätte kanalverk under de närmast kommande åren.

Denna fråga är just nu brännande icke blott på grund av den depression, varav alla näringar lida, utan även därför, att det för närvarande icke finnes någon taxa för kanalen utan ny sådan skall bestämmas. Den av Kungl. Maj:ts fastställda taxan utgick med 1930 års utgång, och enligt Kungl. Maj:ts beslut skall samma gamla taxa gälla tills vidare under år 1931, till dess att en ny taxa kan varda av Kungl. Maj:ts fastställd.

Den gamla taxan var redan den enligt många trafikanters syn på saken hög, och ett faktum är, att på senare tid har en avsevärd mängd av gods dragits från kanalen och forslats till havet medelst andra trafikmedel, järnvägar och bilar. Fördelaktiga fraktavtal för bolagen och industriidkarna ha

Ang.
förräntningen
av det i Troll-
hätte kanal
nedlagda
kapitalet
m. m.
(Forts.)

kunnat träffas med järnvägarna, som i stort sett fört en smidigare taxepolitik än vad Trollhätte kanalverk gjort och synes komma att göra.

Då nu den förut fastställda taxans giltighetstid var ute, framlade vattenfallsstyrelsen i samråd med Trollhätte kanalverk en taxa, som medförde en höjning av de gamla avgifterna med omkring 10 %. Häremot reagerade en del trafikanter och särskilt de industriella företag, för vilka motionärerna gjort sig till talesmän, nämligen industriföretagen runt omkring Vänern. Förslaget till den nya taxan, som skall fastställas av Kungl. Maj:t efter hörande av kommerskollegium, vilar för närvarande hos sistnämnda myndighet.

Såsom skäl för den föreslagna höjningen har vattenfallsstyrelsen egentligen icke anfört någon annan omständighet än att det ingår i de av statsmakterna till de affärsdrivande verken lämnade direktiven att söka erhålla största möjliga förräntning av det investerade kapitalet.

Beträffande Trollhätte kanal kan jag icke finna, att några direktiv finnas annorstädes än i den kungl. proposition, som år 1909 framlades för riksdagen. Det var då, som riksdagen beviljade ett betydande anslag till en ny farled mellan Vänersborg och Göteborg. Uti den för riksdagen framlagda propositionen nr 130 står på sidan 35, att behållningen av kanälrörelsen skall inlevereras till statskontoret och att kanälavgifterna skola bestämmas så, att företaget blir fullt räntabelt. Man beräknade, att företaget skulle bära sig självt — det var icke mindre än 22,800,000 kronor som begärdes — och lämna en ränta av 3.6 %. Detta förutsattes såväl i propositionen som av åtskilliga talare i riksdagen. Propositionen blev, såsom vi veta, antagen av riksdagen.

Jag har nämnt detta för att visa, att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen varit med om att bestämma och fastställa direktiven för förräntning av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet.

Under den vidlyftiga diskussion och debatt, som såväl i tidningarna som annorstädes först med anledning av förslaget till ny taxa för Trollhätte kanal, ha trafikanter gjort gällande, att genom kanälfrakter ha intjänats dessa 3.6 % och kanske litet mer, beroende på huru man ser saken. Vattenfallsstyrelsen har emellertid ett annat sätt att räkna och anser sig behöva 4.4 % på det nedlagda kapitalet för att företaget skall kunna anses vara fullt räntabelt.

I yttranden över förslaget till ny taxa för Trollhätte kanal ha flera större industriföretag anfört, att industrien omkring Vänern på grund av sitt läge inuti landet och med anledning av den oerhört växande konkurrensen på världsmarknaden vore ytterst känslig för den minsta ökning i pålagor, ty en sådan ökning måste nödvändigtvis innebära en minskning av deras konkurrenskraft och produktionsförmåga.

Vidare ha de anmärkt, att det huvudsakliga målet för kanälföretaget väl varit icke att få en bokföringsmässigt tillfredsställande ränta utan att skapa förutsättningar för ett livskraftigt näringsliv, som indirekt kunde tillföra staten och det allmänna skatteobjekt och inkomster i form av skatter.

Trafikanterna ha också förmenat, att det vore så långt ifrån, att en höjning av avgifterna skulle medföra större inkomster, att en sådan i stället skulle medföra en minskning i trafiken. En mängd av gods skulle ytterligare dragas från kanalen och föras på järnväg eller medelst annat fortskaffningsmedel till havet, under det att en smidigare taxepolitik skulle stimulera trafiken och till kanalen återföra kunder, som redan gått därifrån. De mena, att en sänkning av taxan i dessa nedgångstider skulle åstadkomma ett bättre resultat än en höjning skulle kunna göra, och de påpeka även, att de stora djuphamnarna omkring Vänern, i Karlstad, Kristinehamn, Otterbäcken och Åmål, äro ytterst känsliga för den taxepolitik, som Trollhätte kanalverk för.

Nu anse vi motionärer, att, eftersom riksdagen varit med om att fastställa direktiven för kanalens ekonomiska skötsel, det i dessa brydsamma tider och då

trafikanternas och vattenfallsstyrelsens yttranden gå emot varandra, skulle vara av vikt, om riksdagen, innan den nya taxan fastställs, gjorde ett uttalande i saken. Man kan tänka sig, att Kungl. Maj:t och kommerskollegium, liksom vattenfallsstyrelsen, känna sig bundna av de direktiv, som riksdagen lämnade år 1909, och det är att märka, att kanaltaxor liksom hamntaxor i regel fastställas för en tid av 5—10 år framåt. Skall det bli ändring i saken, bör en sådan därför ske nu.

Vi yrkade därför, att riksdagen ville göra ett uttalande om, att riksdagen för sin del icke fordrade en så stel tolkning av direktiven som vattenfallsstyrelsen, eller att riksdagen ville besluta en nedskrivning av det i kanalen nedlagda kapitalet, så att förräntningen därigenom bleve lättare och taxan icke behövde hållas så hög.

Vår motion har behandlats på en halv sida, och den har avstyrkts med den underliga motiveringen, att utskottet icke kan finna lämpligt att beträffande förräntningen av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet av riksdagen lämnas några särskilda direktiv. Men det har ju riksdagen redan förut gjort, och motionärerna anse, att det skulle vara mycket önskligt, om riksdagen nu ville mjuka upp de av densamma förut lämnade direktiven.

Jag kan också nämna, att de stora trafikanterna i yttrande framhålla, att industrierna inom kanalens trafikområde efter kanalens tillkomst och till stor del kanske tack vare dess tillkomst utvecklats sig oerhört, så att den trafik och den mängd varor, som nu går genom kanalen, är betydligt större än vid kanalens tillkomst, och de förmena, att, om denna ökade varumängd skulle dragas ifrån kanalen, så skulle trafiken å densamma bli en mycket dålig affär.

Ja, motionen tar sikte på mycket stora värden. Det gäller här en stor del av exportindustrien. Jag vill nämna några av de stora bolag, saken rör: Uddeholm, Billerud, Mölnbacka-Trysil, Vargön, Katrinefors, Rottneros, Hällefors, Göta, Billingsfors, Långed, Häfverud, Åsens bruk, Fengersfors, Svaneholm m. fl.

Enligt en uppgift, som jag erhållit från ett bolag och vilken uppgift jag har anledning antaga vara riktig, betyda kanalavgifterna rätt så mycket. Enligt samma uppgift utgör fraktkostnaden för ett ton papper från Glafs fjorden till Göteborg 8 kronor. Av dessa utgöra 3 kronor och 50 öre kanalavgifter, d. v. s. 43.8 % av fraktkostnaden. Nu är emellertid att observera, att industrierna däruppe även hava Seffle kanal liksom industrien i Dalsland har Dalslands kanal att trafikera. Kanalavgifterna fastställas mest i ören, men i kanalavgifter inflöt under år 1929, efter avdrag av driftkostnader, ett belopp av ej mindre än 1,137,000 kronor. Det bokförda värdet av Trollhätte kanal utgör för närvarande 29,700,000 kronor. Det är sålunda stora värden, som stå på spel, om de nuvarande trafikanterna skulle forsla sina varor ut till havet på annan väg. Vi hava icke utan anledning besvärat riksdagen.

Att motionärerna icke varit ute i ogjort väder framgår måhända även av årets statsverksproposition. Statsrådet och chefen för finansdepartementet yttrar till protokollet den 3 januari 1931, att vattenfallsstyrelsen i en den 14 november 1930 till Kungl. Maj:t avlåten framställning hemställt om nedskrivning av det i Trollhätte kanal nedlagda kapitalet med 4,300,000 kronor samt att fullmäktige i riksgäldskontoret i skrivelse i december månad förra året hemställt, att det i Trollhätte kanal nedlagda lånekapitalet måtte nedskrivas med ytterligare 5,000,000 kronor. Självt säger departementschefen, att han icke, på grund av den korta tid, som stått till förfogande för ärendets beredning, kunnat taga ställning till detta spörsmål.

Ja, herr talman, efter den omilda behandling, som motionen rönt inför utskottet, finner jag, att det skulle vara meningslöst att framställa något yrkande. Ett yrkande om återremiss skulle möjligen vara befogat, men jag skall nedlägga all min talan och icke göra något yrkande. Jag har endast med det anförda

Ang.
förräntningen
av det i Troll-
hätte kanal
nedlagda
kapitalet
m. m.
(Forts.)

Ang. velat lämna en framställning av, huru saken ligger till. Blir utskottets beslut riksdagens, har riksdagen därigenom klart sagt ifrån, att riksdagen ej vill taga befattning med kanaltaxan ifråga. Åt Kungl. Maj:t har lämnats fullt fria händer.

(Forts.) Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om anslag till statsbaneföreningen »Gör godt». Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om anslag till statsbaneföreningen »Gör godt».

Uti två likalydande, till statsutskottets förberedande handläggning hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 128, av fröken *Kerstin Hesselgren* och herr *A. J. Bärge* och den andra inom andra kammaren, nr 127, av herr *E. Hage m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte anvisa ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor för budgetåret 1931—1932 att överlämnas till statsbaneföreningen »Gör godt» att mot redovisning användas vid den understödsverksamhet till fattiga järnvägsmannaänkor, som utövades av föreningen. Om icke detta ansågs kunna bifallas, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vilket sätt anslag kunde utgå till den verksamhet för understödande av efterlevande efter avlidna tjänstemän och arbetare vid statens järnvägar, som bedreves av statsbaneföreningen »Gör godt», samt vidtaga de åtgärder, vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hade i det ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de av fröken *Hesselgren* och herr *Bärge* samt herr *Hage m. fl.* i ämnet väckta motionerna (I: 128 och II: 127) ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Anderson* i Råstock och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om beviljande till understöd åt stadsbaneföreningen »Gör godt» för budgetåret 1931/1932 av ett extra anslag å 10,000 kronor.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Statsutskottet har här avstyrkt en begäran om hjälp åt en förening. När statsutskottet gör det, så är det med ett mycket välvilligt uttalande, att denna förening gör en verklig insats och att det är en behjärtansvärd sak, som den ägnar sig åt, men utskottet anser sig dock inte kunna tillstyrka bifall till framställningen, därför att det kan bli ett prejudikat. Det är ju den vanliga argumentationen, när man skall avslå en sak. Man är välvillig, och man säger, att det kan bli ett prejudikat.

Att jag överhuvud vågat mig på att framställa denna begäran — fast jag kunde tänka mig, att svaret skulle bli ungefär detta — har berott på det förhållandet, att jag många gånger varit i tillfälle att se, vilken oerhört svår ställning änkor ha. Det ligger i statens intresse och framhålles mycket ofta i denna kammare, att de gifta kvinnorna skola kunna stanna i hemmet och utföra hemmets arbete och inte ha arbete utanför sitt hem. Det är just de kvinnor, vilka hålla sig i hemmen, sköta hemmen och inte ta något arbete utanför, som komma i en mycket prekär ställning, ifall mannen faller bort. Jag tycker därför, att det skulle ligga i statens intresse att såvitt möjligt trygga ankornas ställning och därmed ge de gifta kvinnorna en större säkerhet inför livet, så att de våga ägna sig åt hemmet och inte åt sina egna personliga förvärvsarbeten.

Nu kan man ju säga, att det är många kvinnor, som befinna sig i liknande ställning, och det är alldeles rätt. Vilken som än blir änka, kan på det sättet

komma i mycket svår ställning, och därför skulle man inte ge hjälp enbart åt bara en grupp. Det vore ett farligt prejudikat. Då vill jag invända, att staten ju själv gått in för att denna grupp av kvinnor bör ha hjälp. De ordinarie järnvägstjänstemännens änkor få nämligen hjälp, och riksdagen har gått in för att även ankorna efter icke ordinarie tjänstemän skola få hjälp i någon form. Det föreligger ända sedan 1920 en riksdagsskrivelse till regeringen om att denna fråga bör tagas upp. Man kan sålunda säga, att föreningen »Gör godt», i väntan på att denna fråga skall bli utredd, i väntan på att staten skall träda in för en fråga, som riksdagen i sin skrivelse i viss mån redan uttalat sig för, tagit till sin uppgift att bispringa ankorna. Jag tycker därför, att en hemställan om stöd åt en sådan förening på sätt och vis är en sak, som borde ligga staten nära om hjärtat, eftersom man hittills inte haft tid att utreda, hur man tänkt sig saken ordnad. Det går år efter år i väntan och då den frivilliga hjälpverksamheten under tiden träder emellan, så vore det, såvitt jag förstår, ganska rimligt, att denna frivilliga hjälpverksamhet under väntetiden finge ett stöd av staten. De 10,000 kronor, som begäras, äro visserligen pengar, särskilt i dessa tider, då man ju nekar allt vad man överhuvud kan neka till, men om man tar i betraktande den nytta, som ett stöd till denna förening verkligen skulle medföra, så tror jag man måste säga, att det vore väl använda pengar. Och då jag känner mig mycket övertygad om den saken, herr talman, vill jag för min del yrka bifall till reservationen.

*Om anslag till
statsbane-
föreningen
»Gör godt».
(Forts.)*

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Naturligtvis är detta en förening, som skötes på sådant sätt, att man gärna skulle vilja vara med om att ge bidrag till densamma under förutsättning, att det inte, som fröken Hesselgren mycket riktigt anmärkte, skulle bli ett prejudikat, enligt min mening ett mycket dyrbart prejudikat, ty vilken förening som helst skulle väl sedermera med precis samma skäl, som fröken Hesselgren här åberopat, kunna komma och begära bidrag av staten. I de allra flesta fall skulle de kunna göra det med mycket större fog än denna förening, just därför att det här dock gäller statstjänare, som bildat denna förening, från vilken bidrag utgå till behövande änkor, ett i och för sig givetvis mycket behjärtansvärt ändmål. Men jag säger ännu en gång, att det prejudikat, som man skulle skapa genom att bifalla denna motion, naturligtvis finge till resultat, att det komme massor av föreningar, som kunde åberopa betydligt mer ömmande omständigheter än denna förening i detta fall kunnat repliera på, när den begärt att få statsbidrag för att utöva välgörande verksamhet. Det är just med tanke därpå som jag för min del, ehuru jag naturligtvis skänker mitt varmaste erkännande åt föreningens verksamhet, likväl måste ställa mig avvisande till motionen. Det är inte alls på grund av någon avoghet mot föreningen. Jag tycker tvärtom, att den är alldeles utmärkt, jag beundrar dem, som satt igång verksamheten, och jag beundrar den solidaritet, som tar uttryck i den välgörenhet, vilken man på detta sätt åstadkommer. Men fastän jag hyser dessa välvilliga känslor för föreningen, så säger mig mitt sunda förnuft, att ett bifall till motionen innebure, att man skulle beträda en väg, vars räckvidd man i närvarande stund ej på något sätt är i stånd att överblicka, och därför måste jag yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Herr Bärq: Herr talman! Jag vill säga, att jag tillfullo uppskattar de skäl, som utskottet här anfört för sitt avslagsyrkande, likaväl som jag gång efter annan nödgas uppskatta de skäl, som bankoutskottet anför för avslag på en massa framställningar, vilka ändock bifallas av riksdagen. Det är svårt att upprätthålla en sträng princip i sådana fall, och om det här gällt en bankoutskottsfråga, så tvekar jag inte att säga, att den skulle ha gått igenom. Men ett avslagsyrkande från statsutskottets sida väger givetvis ofantligt mycket

Om anslag till
statsbane-
föreningen
»Gör godts.
(Forts.)

mer, ty man är van vid att statsutskottet hävdar strängare principer, detta till all ära åt utskottet. Jag har dock märkt någon gång här, att även statsutskottet varit ute på det sluttande planet. Bland annat har här givits anslag till intressekontor, som driva en verksamhet — åtminstone en biverksamhet — liknande den här ifrågavarande och det har ansetts vara förenligt med den allmänna nyttan att ge ett litet bidrag, om inte för annat, så för att visa, att man uppskattar denna verksamhet.

Nu har jag, herr talman, inte någon som helst förhoppning om, att man skall lyckas beveka kammaren, när det gäller ett statsutskottsärende, men då jag står som motionär och dessutom i många år haft tillfälle att följa denna förnings verksamhet, så anser jag mig ändå våga yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning

Sedan bankoutskottet tagit kännedom om den av riksdagens år 1930 församlade revisorer avgivna berättelsen om granskning av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning för tiden 1 juli 1929—30 juni 1930 samt genomläst de protokoll, som blivit förda hos fullmäktige i riksgäldskontoret från och med den 10 januari 1930, intill vilken dag ansvarsfrihet tillerkänts fullmäktige för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, till och med den 9 januari 1931, hade utskottet i det föreliggande utlåtandet meddelat yttrande i anledning av berörda, sålunda verkställda granskning.

Punkterna 1—4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

I denna punkt hade utskottet uttalat sig angående det sätt, varpå fullmäktige i riksgäldskontoret handlagt ett av 1930 års riksdag åt dem lämnat uppdrag att låta verkställa vissa med ändringar av värmeledningssystemet m. m. sammanhängande byggnads- och målningsarbeten i riksdagshuset, vilka arbeten fullmäktige låtit utföra genom ingenjören K. I. Edblom, och hade utskottet därvid anfört bland annat följande:

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.

»Såsom synnerligen anmärkningsvärt måste enligt utskottets uppfattning anses, att — sedan de för byggnadsarbetena av Edblom anställda arbetarna hos honom framställt krav på att utöver avtalsenligt timlöner erhålla viss förhöjning av timlönen men Edblom ansett sig förhindrad bifalla denna framställning — fullmäktige funnit sig böra i anledning av inträffad arbetsnedläggelse medgiva sådan förhöjning med 30 procent. Oavsett att staten härigenom åsamkats en onödig merutgift, måste medgivandet av en dylik i strid med gällande arbetsavtal stående förhöjning, i och för sig principiellt förkastligt, framstå såsom så mycket mera olämpligt som det här var fråga om arbeten för en offentlig myndighets räkning. Vad i ovanintagna promemoria antytts därom, att ett uteblivande av förhöjningen skulle kunnat äventyra arbetenas färdigställande inom beräknad tid, synes för övrigt näppeligen kunna vinna avseende, då det här gällde ett avtalsstridigt krav, beträffande vilket — enligt vad i promemorian upplysts — vederbörande fackorganisationer förklarat sig icke vilja vidtaga någon åtgärd.

Vad i detta ärende i här angivna avseenden förekommit har synts utskottet vara av den beskaffenhet, att utskottet icke kunnat underlåta att det samma för riksdagen omförmäla.»

Vid förevarande punkt hade reservationer utan angivet yrkande anmälts

1) av herrar *C. E. Svensson, Lindley, Ström* i Lidköping, *Bäcklund, Lovén* och *Paulsen*; samt

2) av herrar *Johansson* i Östersund och *Wikström*.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte några andra ledamöter av utskottet låtit anteckna en blank reservation. Med denna reservation avse vi att ge tillkänna, att vi för vår del inte ansett de under punkten omförmälda förhållandena vara av den betydelse, att något särskilt uttalande därom vore erforderligt. Jag inskränker mig för närvarande till att lämna detta meddelande angående innebörden i vår reservation och har intet yrkande att framställa.

Herr Hallin: Herr talman, mina herrar! Då jag är en av dem, mot vilka bankoutskottet här riktar en anmärkning, så må det ju vara mig tillåtet att såsom anklagad göra mig till tolk för de anklagade och försvara vårt handlingssätt. Under de sju år jag haft äran vara riksdagens förtroendeman i riksgäldskontoret har jag icke haft anledning att från denna plats behöva gå till försvar mot någon anmärkning, men när en sådan nu i dag här föreligger, så är det icke för mig därför mindre smärtsamt.

Som kammarens ledamöter behagade finna av handlingarna, har jag icke deltagit i alla de sammanträden, under vilka det ärende, som nu är på tal, varit föremål för riksgäldsfullmäktiges handläggning. Jag var icke närvarande vid det sammanträde den 25 september 1930, då den omdebatterade frågan om de 30 % lönetillskott av fullmäktige sanktionerades. Det bjuder ju alltid ganska stora vanskligheter att långt efteråt bestämt kunna säga, vilken ståndpunkt man skulle ha intagit i en viss situation, vid ett sammanträde som det nu ifrågavarande. Jag tror mig emellertid kunna säga, att det skulle varit nästan omöjligt för någon att i det tvångsläge fullmäktige då voro försatta kunna handla annorlunda än mina kolleger i fullmäktige gjorde. Det enda jag skulle kunna tänka mig, som därvidlag kunnat ske är, att man hade avgivit ett särskilt yttrande till fullmäktiges protokoll. Detta mitt uttalande nu är jag emellertid angelägen om, herr talman, att förbinda med den bestämda förklaringen till kammarens protokoll, att jag finner arbetarnas vid det ifrågavarande

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

de arbetsföretaget handlingssätt, att liksom vid andra liknande tillfällen *tilltvinga sig* detta lönetillägg, vara *mycket klandervärt*. Detta om detta.

Efter denna principdeklaration skall jag försöka försvara mig mot den härda kritik, som utskottet övat mot fullmäktiges åtgärd i övrigt rörande det nu påtalade uppdraget, vilket fullmäktige haft att för riksdagen fullgöra.

Herr talman! Jag har haft äran att under min riksdagstid sitta fem år i bankoutskottet och, som jag nämnde nyss, under närmare sju år i riksgäldsfullmäktige. Under dessa tolv år, då jag befunnit mig dels i en kontrollerandes ställning och dels i en kontrollerads ställning, har det alltid varit vanligt, att divergenser i uppfattningen beträffande göranden och låtanden, som förekommit mellan de båda institutionerna, å ena sidan riksgäldskontoret och å den andra sidan vår principal, bankoutskottet, blivit uppklarade medelst ett gott och förtroendefullt förhandlingsförfarande. Jag tror, att många missförstånd och olika uppfattningar på detta sätt kunnat förklaras och många skiljaktiga meningar härigenom kunnat sammanjämkas. Jag måste följaktligen för min del mycket beklaga, att så icke kunnat ske även vid behandlingen av nu ifrågavarande ärende, och jag vill framför allt för den institutions egen skull, det här gäller, säga, att jag på det livligaste hoppas, att, genom vad som nu förefallit, någon ny era icke blivit inledd. I varje fall hoppas jag, att denna då skall bli mycket kort.

Det ligger, såvitt jag kan bedöma, i detta bankoutskottets utlåtande en viss irritation i uttryckssättet, som jag inte alls känner igen. Ärendets förberedande behandling får av utskottet det betyget, att den »icke skett med den omsorg, som bort iakttagas», och utskottet yttrar vidare, att »den form, vari överenskommelsen ingåtts, synes utskottet icke uppfylla de krav på affärsmässighet och förtänksamhet, som skäligen kunna uppställas». Det kan icke förnekas, att dessa uttryck äro synnerligen starka och dessa omdömen ytterst markerade och i vissa avseenden kunna de vara ägnade att rubba auktoriteten hos ledningen för denna riksdagens egen institution. Även om dessa uttryckssätt hänföra sig till ett speciellt ärende och ett ärende, som icke kan sägas vara något för riksgäldsfullmäktiges verksamhet centralt sådant, föreligger det helt visst, med somliga människors benägenhet att generalisera, en fara för att detta klena betyg i fråga om fullmäktiges affärsmässighet och förtänksamhet kan få en räckvidd, som i enstaka fall skulle kunna lända till institutionens och därmed statens nackdel. Vi äro såsom fullmäktige i riksgäldskontoret människor och som sådana behäftade med brister, men att dessa brister — även då de röra sig om åtgärder, vilka falla under ett område beläget mera i periferien av vår verksamhet — skulle vara så stora som bankoutskottet här vill göra gällande, har jag litet svårt att tro, men det är ju möjligt, att så kan vara förhållandet.

Hur ställer sig nu denna brist på affärsmässighet i belysning av resultatet, det på statsverkets utgifter influerande resultatet, av det nu avslutade arbetet? Jag skall i avseende härpå be att få meddela några siffror, som ge fullt klart belägg för påståendet, att staten ingenting förlorat utan snarare har vunnit på det förfaringssätt, som i förevarande fall använts för arbetets igångsättande. För omläggning av varmvattens- och värmeledningsanläggningarna i riksdagshuset beräknades vid förra årets riksdag, då man fattade beslut om denna omläggning, ett belopp av 105,000 kronor. Anläggningen har utförts för 97,256 kronor, sålunda för en summa, som med nära 8,000 kronor understiger beräkningarna. I förenämnda summa 97,256 kronor ingår fasta anbud på 76,500 kronor i runt tal, vadan de överskjutande kostnaderna, alltså cirka 20,000 kronor, kommo på arbeten, vilka utförts »på räkning», som det heter. Härav komma 11,000—12,000 kronor för själva byggnadsarbetet, håltagningar och lagningar samt 9,000 kronor för måleriarbeten. Bankoutskottet kri-

tiserar nu starkt fullmäktiges förfarande att icke infordra fasta anbud även på dessa senare arbeten. Utskottet yttrar nämligen därom på s. 13: »De i anledning härav avgivna anbuden voro emellertid icke jämförbara; det ena innebar nämligen åtagande att för ett visst bestämt belopp utföra samtliga de ifrågavarande arbetena, under det att det andra anbudet endast till en del avsåg ett fast erbjudande, medan kostnaderna för övriga arbeten icke angavs i vidare mån, än att desamma approximativt uppskattades till visst belopp. Vid sådant förhållande saknades möjlighet att bedöma, vilketdera av de två anbuden som var det fördelaktigaste.» Hur förhåller det sig nu med riktigheten av detta utskottets påstående? Av de bilagor, som åtfölja bankoutskottets utlåtande, betecknade med A och B, framgår, att maskinrumsgolvets beklädande med plattor skulle enligt det ena anbudet, det Edblomska, kosta 1,610 kronor och enligt det andra, Frans A. Petterssons anbud, 1,800 kronor. Båda dessa anbud äro fasta och avse samma arbeten. Edbloms anbud var emellertid förmånligare, och det är, som herrarna erinra sig, detta anbud, som sedermera antogs. Övriga i de båda anbuden upptagna arbeten erbjödös till följande belopp, i Petterssons anbud till 8,675 kronor — i Edbloms anbud ingick dels ett fast belopp av 2,200 kronor, dels ett approximativt belopp av 4,650 kronor, vadan alltså hans anbud utgjorde sammanlagt 6,850 kronor. Sammanräknar man nu alla kostnader, som Edblom sedermera debiterat statsverket för motsvarande arbeten, alltså även för det, som icke ingick i det fasta anbudet, blir resultatet, att den verkliga kostnaden med inräknande av arbetarna tillerkänd timpenning och så kallat »överskott» uppgår till 8,750 kronor, eller i verkligheten till endast 75 kronor högre belopp än Petterssons anbud, och att om arbetarnas krav icke kommit emellan, Edbloms anbud i verkligheten befunnits vara det för statsverket förmånligaste. Om jag dessutom tager hänsyn till, att det belopp, som det Edblomska anbudet upptog för maskinrummets golvs beläggande med plattor, låg under Petterssons anbud å samma arbete, blir facit av det Edblomska anbudet för statsverket *115 kronor gynnammare* än Petterssons. Kan man väl under sådana förhållanden med fog göra gällande, att ärendets prövning icke skett med den omsorg, som bort iakttagas?

Förutom det tillfölje ifrågavarande arbetes art omöjliga i att från början få ett anbud i sig innefattande allt — även sådant som i förväg icke kunde beräknas, bör det tillägget kanske också göras, nämligen, att det ju inte alltid är så, att ett antagande av en entreprenörs anbud endast är beroende på att man tager hänsyn till de ingivna entreprenadsummorna.

Vad slutligen beträffar målningsarbetena, som utskottet också har vänt sig mot, så förhåller sig med dessa på följande sätt. Bankoutskottet har i sitt utlåtande om dessa arbeten uttalat, att det »enligt utskottets mening varit med god ordning överensstämmande, att — efter det att kostnadsförslag rörande arbetena införskaffats från olika firmor — frågan av fullmäktige upptagits till avgörande». Ja, helt visst bör anbuds förfarandet användas i största möjliga utsträckning, särskilt om tid finnes för anbuds avgivande eller om billigare anbud väntas framkomma genom utnyttjande av konkurrensen. Den målerifirma, nämligen A. Palmquists, som i detta fall anlåtats, har vid upprepad tillfällen genom infordrade anbud visat sig räkna lägre än någon annan, och fullmäktige har i föreliggande fall förvissat sig om, att kostnaderna för målningsarbetet beräknats efter en taxa, liggande avsevärt under det för målarefacket genom avtal med firmorna såsom norm fastställda. Genom fullmäktiges »underlåtenhet» att infordra konkurrerande anbud har statsverket alltså i detta fall icke åsamkats någon merutgift. Jag kan i övrigt hänvisa till riksgäldsfullmäktiges protokoll för den 28 juni 1923, den 30 oktober 1924, den 28 oktober 1926 och den 30 juni 1927, av vilka protokoll framgår, att

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.

(Forts.)

anbudsförfarandet i fråga om målningsarbeten i riksdagshuset icke av fullmäktige lämnats outnyttjat, då fullmäktige därigenom ansett sig kunna vinna ett ekonomiskt syfte.

Herr talman! Såsom en av de för bristande affärsmässighet och bristande förtänksamhet vid handläggningen av nu omdebatterade ärende anklagade har jag ansett det vara min plikt icke endast mot min egen ringa person utan även mot den institution, jag har äran tillhöra, att söka försvara mitt handlingssätt mot ett, som jag anser, orättvist bedömande. Domen däröver, även om slumpen därvid bidragit, kommer ju alltid att återfinnas avkunnad i bankoutskottets utlåtande nr 14 för 1931. Om jag, trots allt, nu vågar taga denna dom med ett visst jämnmod, sker det därför, att jag hyser den fasta förhoppningen, att mina stränga domare ur mitt handlingssätt icke vilja uttolka annat än att detsamma i detta som andra ärenden endast och allenast varit dikterat av omsorg om statens och riksdagens bästa.

Herr Johansson, Johan Peter: Herr talman, mina herrar! Anledningen till att utskottsmajoriteten den här gången ägnat frågan om riksgäldskontorets förvaltning en så ingående uppmärksamhet, är nog den, att fullmäktige hava till en entreprenör utbetalat ett belopp av något mer än 2,000 kronor såsom ersättning för timpenningens höjande åt hans arbetare med 30 procent. Man må nu ha vilken uppfattning man vill om byggnadsarbetarnas förfaringssätt, sådant de tillämpa det här i Stockholm, att så snart ett arbete kommit till ett kritiskt stadium, söka genom strejk tilltvinga sig förmåner utöver avtalets bestämmelser. För min del måste jag säga, att jag ogillar ett sådant förfarande och håller strängt på att ett ingånget avtal också skall respekteras så länge det är gällande. Men den frågan berör förhållandet mellan arbetarna och entreprenören. Riksgäldsfullmäktige och riksdagen ha egentligen ingenting att göra med detta. Utskottsmajoriteten kan kanske invända, att fullmäktige ju fått utbetala mera pengar än de skulle ha behövt, och det är visserligen sant, men den utbetalningen är en följd av att fullmäktige försummat att genom avtal med entreprenören gardera sig mot risken att få arbetet försenat eller fördyrat. Skall nu en anmärkning göras, så bör den riktas mot denna försummelse hos fullmäktige men icke mot vad som blivit följderna av försummelsen. Vill man i riksdagen ta upp frågan om fackföreningsterrorn, som ju termen lyder, skall man taga upp den på sätt riksdagsordningen föreskriver. Så som frågan nu föres fram, får den lätt politisk anstrykning, något som säkerligen inte varit riksgäldsfullmäktiges avsikt att med sitt handlande ge densamma. I den situation, däri fullmäktige kommit, hade de tre onda vägar att välja på. Antingen skulle de låtit riksdagslokalerna stå i ofullbordat skick och på det sättet inväntat riksdagen, eller också skulle de ha anlitat strejkbrytare — för vilket fall de väl också måst låta ställa ut polisvakt runt kring riksdagshuset — eller också slutligen hade de att söka förmå entreprenören att träffa överenskommelse med sina arbetare och hålla honom skadeslös för den utgift, han därigenom tillskyndats. Hade det varit min sak att träffa avgörande i föreliggande situation, så hade jag valt den sista utvägen. Enligt min uppfattning borde fullmäktige ha lagat så, att de inte kommit i denna situation. Jag anser följaktligen, att anmärkningen är alldeles felaktigt inriktad, och därför har jag inte kunnat vara med om den.

Beträffande övriga anmärkningar kan man nog säga, att fullmäktige kan-ske bort ägna det rent formella förfaringssättet något större uppmärksamhet vid ärendets behandling, och jag har också givit uttryck åt den meningen inom utskottet. Men i sak betyder detta inte så mycket. Vid tidigare reparationsarbeten här i riksdagshuset har man förfarit på precis samma sätt som nu, utan att någon anmärkning mot detta förfarande framställts från utskottet

inför riksdagen. Var och en, som haft att göra med sådana arbeten, som det här är fråga om, vet av erfarenhet, att det ställer sig ytterst svårt och besvärligt att söka infordra fullt exakta anbud och skriva protokoll över varje detalj. Granskar man det hela, måste man säga, att de arbeten, som här utförts, äro synnerligen väl utförda och till rimliga priser. Riksdagen hade ju, som herr Hallin nämnde, för ändamålet anvisat 105,000 kronor. Riksgäldsfullmäktige ha lyckats genomföra reparationsarbetet för 97,000 kronor, och ändå har programmet betydligt utvidgats under arbetets gång.

Till sist har jag inte kunnat vara med om att framställa någon anmärkning nu, därför att arbetet är ju ännu inte avslutet. Utskottsmajoritetens anmärkning riktar sig alltså faktiskt mot beslut, som fullmäktige ännu inte fattat. Riksgäldsfullmäktige skola i sinom tid över de här arbetena avgiva berättelse, och statsrevisorerna ha rätt att därtill anknyta sina erinringar. Först då papperen härom ligga på bordet, anser jag tiden vara inne för bankoutskottet och riksdagen att taga ställning till denna fråga.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr Stendahl: När den siste ärade talaren påstår, att bankoutskottet riktat anmärkningar mot riksgäldsfullmäktige för beslut, som fullmäktige icke skulle hava fattat, så måste någon missuppfattning föreligga hos den siste ärade talaren, ity såsom bilagor till bankoutskottets utlåtande finnas intagna avskrifter av de riksgäldsfullmäktiges beslut och protokoll, mot vilka bankoutskottet vänder sig. Således har bankoutskottet i detta fall riktat sin anmärkning mot vissa under 1930 fattade och till protokoll hos riksgäldsfullmäktige tagna beslut. Därom torde nog icke någon som helst tvekan föreligga hos någon annan än möjligen den siste ärade talaren, och jag är viss om att även hans mening i detta fall endast beror på något slags missförstånd.

Av bankoutskottets utlåtande framgår, att riksgäldsfullmäktige för utförande av vissa arbeten inom riksdagshuset infordrat anbud från tvenne byggnadsfirmor. Såsom ett ostridigt förhållande torde få antecknas — och herrarna kunna övertyga sig själva härom genom att studera bilagorna till utlåtandet — att de två offerter, som på grund härav inkommo, icke vid tidpunkten för avgivandet voro jämförbara. Det tror jag nog också, att den ärade representanten för riksgäldsfullmäktige, vilken nyss hade ordet, skall medgiva, att då dessa offerter förelägo inför riksgäldsfullmäktige, fanns ingen hos riksgäldsfullmäktige, som kunde taga på sin ed, vilken av offerterna, som vore den fördelaktigaste. Att sedermera den ena av dem blivit fördelaktigare, är ju mycket behagligt i och för sig, men vid den tidpunkt, då de avgävos, torde ingen vid en jämförelse mellan ifrågavarande offerter ha kunnat säga, vilken-dera av dem som var den fördelaktigaste för statsverket.

Vidare har bankoutskottet påtalat det förhållandet, att sedan riksgäldsfullmäktige antagit det anbud, som innefattades i den ena av de tvenne offerterna, något kontrakt mellan de två avtalande parterna, vari deras inbördes förpliktelser i detalj preciserades, icke avslutats.

Än ytterligare har bankoutskottet påtalat, att sedan riksgäldsfullmäktige från den byggmästare, som utförde arbeten »på räkning», infordrat offert på vissa tilläggsarbeten, och sådan offert inkommit till fullmäktige, det vill säga sedan byggmästaren lämnat fast anbud på dessa arbetens utförande, riksgäldsfullmäktige visserligen antagit offerten men underlåtit eller glömt bort att meddela offertgivaren, att hans anbud vore antaget med den påföljd, att jämväl dessa tilläggsarbeten kommit att utföras »på räkning». Detta har bankoutskottet tillåtit sig påtala såsom ett efter bankoutskottets förmenande — och såsom man väl med fog kan säga — mindre lämpligt förfaringssätt.

Beträffande målningsarbetena har bankoutskottet tillåtit sig påpeka, att

*Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

riksgäldsfullmäktige icke endast underlåtit att infordra anbud på vissa arbeten utan att riksgäldsfullmäktige över huvud icke tagit någon befattning med hela frågan vid sina sammanträden utan låtit en tjänsteman hos riksgäldsfullmäktige övertaga fullmäktiges befogenhet i det fallet och på sätt som passade honom bäst och han fann lämpligast säga till målerifirman: »Gör det och gör det och gör det!» och så kommo dessa arbeten »på räkning» och inte till några särskilt billiga priser, det måste jag bestämt bestrida. Jag har roat mig med att låta kontrollera räkningens pris, och enligt de uppgifter jag erhållit om priserna på dylika arbeten, äro de priser för måleriarbetena, de som i allmänhet debiteras för sådana arbeten med undantag endast för timlönen, där målaremästaren gått något lägre än som brukar vara regel. Med anledning därav har det åtminstone varit bankoutskottets uppfattning, att den kommersiella rutin, som riksgäldsfullmäktige vid behandlingen av dessa av mig nu angivna ärenden visat, icke varit av den art, att vi funnit den synnerligen tyngande.

Särdeles betänkligt ha vi slutligen inom utskottet funnit, att sedan vissa arbetare försökt pressa sig till 50 procents förhöjning på avtalade och avtalsenliga löner, och sedan detta krav av arbetsledaren avvisats — det gäller här, det vill jag säga till min ärade vän, herr Johansson i Östersund, icke de arbeten, som utfördes på entreprenad, utan det gäller de arbeten, som äro utförda »på räkning», och vilka utfördes på riksgäldsfullmäktiges risk och för vilka byggmästaren endast är arbetsledaren, som har att följa riksgäldsfullmäktiges instruktioner även om han gent emot arbetarna står för arbetet — sedan alltså arbetarna hos byggmästaren fått avslag på sin avtalsvidriga framställning om 50 procents förhöjning på avtalsenliga löner, och detta avslag kommit till samtliga arbetares kännedom, och de som följt härav nedlagt arbetet och förvisso gått i en fullständigt klart avtalsvidrig strejk, hava riksgäldsfullmäktige icke dragit i betänkande att i strid mot gällande arbetsavtal bevilja arbetarna löneökning med 30 procent på enligt avtalet gällande löner. Inför ett sådant tillvägagångssätt hava vi inom utskottet blivit synnerligen betänksamma. Det är oss icke obekant, att dylika tillägg, dylika löner utöver de avtalsenliga, förekomma på arbetsmarknaden, men utskottet har haft den uppfattningen, att därför att någonting så avtalsvidrigt ibland förekommer, finns det ingen anledning, att riksgäldsfullmäktige också skola marschera på den vägen, utan vi hava inom utskottet tillåtit oss förmena, att om det är några institutioner, som böra gå i spetsen för att på områden, där missförhållanden inarbetat sig, försöka få till stånd bättre förhållanden, bör det i första hand vara statens institutioner.

Nu har det sagts, att i den situation, som här förelåg, hade riksgäldsfullmäktige egentligen ingenting annat att göra än att förfara så, som de gjorde, det vill säga böja sig för ett ohemult krav — ty jag har inte hört någon, som vågat påstå, att inte detta krav i själva verket var ohemult. — Jag för min personliga del har den uppfattningen, att det skulle ha varit synnerligen nyttigt för en hel del riksdagsmän, om de vid riksdagens början kommit till våra lokaler och dessa på grund av avtalsvidrig strejk inte varit i ordning. Det hade nog sedan blivit svårt för någon riksdagsman att säga, att han inte sett bevis på att dylika händelser inträffat, och om det nu skulle vara så, att man under alla förhållanden hade velat, att lokalerna skulle vara färdiga till riksdagens början, så vågar jag alldeles bestämt påstå, att därest riksgäldsfullmäktige inte ansett sig kapabla att åstadkomma ett sådant resultat, var vägen för dem till personer, som äga både vilja och förmåga att knäcka och reda upp en sådan kasus, inte längre än att fullmäktige bort ha hittat den vägen.

Slutligen vill jag säga, att för bankoutskottet har huvudsaken varit, att,

då vi i förevarande fall funnit, att en statens institution slagit in på en enligt vår uppfattning synnerligen förkastlig väg, finna på ett medel för att söka förhindra, att ett upprepande av det skedda skulle kunna tänkas äga rum och det medlet, herr talman, har bankoutslottets majoritet ansett ligga i utskottets åtgärd att för riksdagen omförmäla saken.

*Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)*

Herr Kobb: Herr talman! Jag skall inte ingå i någon vidare granskning av den del av detta ärende, som omfattar anmärkningarna mot det sätt, varpå arbetena här i riksdagshuset antagits till utförande av riksgäldsfullmäktige, ty i den delen har ju redan ett fullt klarläggande anförande hållits av min kollega inom fullmäktige. Jag har för övrigt inte tagit befattning med den delen av ärendet, ty antagandet av anbuden skedde under min semestertid, men jag kan säga, att det förfaringssätt, som fullmäktige därvidlag använt, har jag inte funnit vara i något väsentligt avseende skilt från det, som vi inom fullmäktige brukat använda och hava använt under en lång följd av år, åtminstone de 18 år, jag tillhört riksgäldsfullmäktige. Jag skall bara be att få säga några ord om den del av ärendet, som jag kan göras ansvarig för, nämligen mitt deltagande i fullmäktiges beslut den 25 september 1930, då fullmäktige godkände den åtgärd, som kort förut företagits av tjänstgörande förste deputeranden herr Per Albin Hansson. Jag tror då till en början, att ingen skall kunna begära, att herr Hanssons kolleger inom fullmäktige skulle hava desavuerat honom vid tillfället. Jag har i själva saken alldeles samma uppfattning som herr Hallin gav uttryck åt, eller att här förelåg ett ohemult anspråk, men jag har en annan uppfattning än herr Stendahl, då jag anser, att fullmäktige absolut inte hade kunnat ställa riksdagen inför den eventualiteten, att riksdagshusets lokaler icke voro färdiga vid riksdagens början. Jag vill bara nämna, att denna reparation avslutades endast åtta dagar innan årets riksdag började. Skulle således en arbetskonflikt ha inträtt, hade lokalerna inte varit färdiga vid riksdagens början och deras färdigställande hade kanske dröjt en lång tid. Nu hörde jag visserligen, då jag var uppkallad för att stå till svars i bankoutslottet, att en ledamot av majoriteten förklarade, att det skulle inte ha gjorts någonting, om lokalerna då inte hade varit färdiga, ty riksdagen kunde lika gärna ha flyttat till Örebro t. ex. och hållit sina sessioner där. Jag vill verkligen säga, att jag tror, att man kunde knappast ha fått något lämpligare ämne för skämttidningarna än om de fått reda på att riksdagen hade flyttat till Örebro av en sådan anledning. Och inte kan jag heller tänka mig, att bankoutslottets majoritet skulle ha velat, att riksdagen hade sammanträtt här i dessa ofärdiga lokaler, så som lokalerna sågo ut vid den tidpunkt, då arbetskonflikten började. Jag tror, att det inte skulle ha dröjt länge, innan riksdagshusets gårdar och mörka gångar här nere hade fått ett utseende, som påmint om det tillstånd som det berättas, att de gamla kungliga franska slotten befunnit sig i strax före revolutionen.

Då jag inte kan tänka mig, att bankoutslottets majoritet kan i allo dela den uppfattning, som herr Stendahl gav uttryck åt, är jag därmed också övertygad om, att majoriteten i utskottet inte heller skulle ha önskat, att sådana förhållanden, som blivit en följd av att vi måst vistas i dessa ofärdiga lokaler, också skulle ha inträffat. Jag tillskordes i bankoutslottet, huru jag skulle ha handlat, ifall jag inte varit sjuk den dag, då herr Per Albin Hansson tjänstgjorde som förste deputerad i mitt ställe, och jag således själv måst träffa avgörande i saken. Jag svarade då genast, att jag var övertygad om att inte heller jag skulle ha kunnat handla på annat sätt än han. Jag är också övertygad om att mina kolleger inom fullmäktige, även om de ogillat vad som förekommit, skulle ha godkänt en sådan åtgärd från min sida.

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

Herr von Sydow: Herr talman! Bankoutskottets ärade ordförande yttrade, att han ansåg denna fråga egentligen inte vara av den betydelse, att den bort anmälas för riksdagen. Jag måste för min del säga, att jag i det fallet är av en annan mening än den ärade ordföranden. Jag anser denna fråga ha en stor betydelse, och jag vill säga, att arbetsgivaropinionen i landet är mycket upp-rörd över vad som hänt här, jag har fått en mängd förfrågningar och anmärk-ningar därom. Jag ber med anledning av herr Hallins yttrande få säga, att jag inte vill uttala mig angående den del av bankoutskottets utlåtande, där det yttras, att fullmäktige kunnat visa mera affärsmässighet och förtänksamhet. Detta anser jag vara en sak av mindre betydelse, jag vill inte gå in på den. Men jag kan inte underlåta att säga några ord om den ökning av den avtals-enliga arbetslönen, som fackföreningen prejade sig till av riksgäldsfullmäktige, och kanske herr talmannen vill tillåta mig att beröra, hur den situation upp-kommit, som existerar här i Stockholm inom byggnadsindustrien, ty därigenom kan man bättre förstå, vilken betydelse en handling som denna från riksgälds-fullmäktiges sida kan ha.

Alla torde veta — det har ju pressen talat så mycket om — att förhållan-dena på byggnadsfältet här i Stockholm äro mycket otillfredsställande. För visso är det så. Detta är i huvudsak en följd av kristidsförhållandena, ett minne från krigstiden. Under denna tid låg all byggnadsverksamhet nere där-för att vi hade hyreslagen. Stockholms invånarantal tillväxte, och det blev myc-cket ont om bostäder. På samma gång försvunno byggnadsarbetarna, särskilt murarna. Det var lätt att få anställning inom andra yrken, det var en stor sugning efter arbetskraft. Många byggnadsarbetare övergingo till andra yrken och det blev inte någon rekrytering inom murarebranschen. Det är så, att för att bli en duglig murare fordras fyra års lärotid, lärlingarna måste arbeta fyra år, innan de äro utbildade. När det under de fyra krigsåren inte blev en enda lärling, så förstår man, att det uppstod en fullkomlig brist på utbildade mureriarbetare. När så efter hyreslagens upphävande byggnadsverksamheten sattes i gång i Stockholm med oanad våldsamhet, så kunde man blott uppdriva 2,000 murare, medan minimibehovet var 4,000. Nu förstå herrarna, att dessa 2,000 fingo ett naturligt monopol på arbetet. De kunde begära oerhörda löner, vad skulle man göra, det fanns inga andra murare att tillgå, och folk ville ha sina hus färdiga. Murarna begagnade sitt monopol på samma sätt som folk i allmänhet begagnar monopol, och det kanske de icke äro att klandra för. De slöto ett avtal med arbetsgivarna om mycket höga löner. Nåja, så var situation-en. Murarna hade på ett hänsynslöst sätt begagnat sin monopolställning, men det var ju deras juridiska rätt, och hade de bara nöjt sig med de höga lö-nerna enligt avtalet, så hade det inte varit så mycket att säga. Men det var det de inte gjorde. När det gått en tid, så funno de, att de under de abnorma konjunkturerna kunde pressa sig till mycket mera än vad som tillkom dem en-ligt avtalet, först av oorganiserade byggmästare. En sådan byggmästare skulle till exempel ha sitt hus färdigt till den 1 oktober, och det var ruinen för ho-nom, om det inte lyckades. Någon tid i förväg fick han ett krav på 10, 20 procent över avtalets lönebelopp. Han gick med på det — vad skulle han göra? Månaden efter kom ett nytt krav, det finns fall, då en sådan byggmä-stare flera gånger på en kort tid måst höja lönerna. Avtalet gällde ju inte formellt för honom, så detta var inte något avtalsbrott, men det var löftes-brott, ty varje gång lovades det av arbetarna, att nu skulle det vara slut, nu skulle de arbeta för den överenskomna lönen, men detta löfte hölls icke. Aptiten växer medan man äter och snart började man försöka praktisera denna taktik även på de organiserade byggmästarna. Där mötte emellertid sådana krav ett bestämt motstånd, och jag vill säga, att uppgifterna, att det skulle vara kutym att betala 50 procent utöver de avtalsenliga tidlönerna inte äro riktiga

såvitt organiserade byggmästare angår, och de ha väckt en synnerligen livlig stämning — för att begagna ett milt uttryck — hos Stockholms byggmästareförening. Men det kan inte nekas till, att det fanns även organiserade byggmästare, som voro ekonomiskt svagt ställda och måste ha sina hus färdiga och därför böjde sig för arbetarnas krav. Men i regel var det icke dessa byggmästare, som försökte kringgå avtalet på något sätt, så att de inte kommo i formell strid med avtalet, men åtskilliga gånger lyckades inte detta, och när saken så blev upptäckt, blevo de bötfällda av sin organisation. Medlemmarna äro nämligen förbjudna att handla på det sättet, att låta preja sig. Men jag upprepar att, om också en del som sagt blivit bötfällda, majoriteten visst inte gjort sig skyldig till någonting i den vägen, som här uppgivits.

Jag vill erinra herrarna om, att det var förhållandena inom byggnadsbranschen här i Stockholm, som i hög grad drev fram lagen om kollektivavtal och arbetsdomstolar. Det åberopades alltid som stöd för nödvändigheten av en lagstiftning, att byggnadsarbetarna här åsidosatte avtal utan någon som helst rättslig påföljd. I övriga yrkesbranscher skedde icke någonting sådant, och jag vill uttryckligen betona, att arbetarorganisationernas högsta ledning lika väl som arbetsgivarnas alltid hållit på, att avtal måste hållas. De avtalsbrytande byggnadsarbetarna ha sålunda icke haft stöd hos landssekreteriatet, men detta har inte haft någon makt att tvinga dem att följa avtalet. Det var närmast därför vi fingo arbetsdomstolarna och kollektivavtalslagen. Men det är väl beklämmande, att när man fått denna lag och alltså fått rättsliga medel att hindra prejeri, man ändå får se en statens myndighet låta preja sig och — förmodligen av tanklöshet — inte se till att rättsliga medel som stå till buds bliva använda av byggmästaren. Så borde här ha skett. Hade man här bara satt hårt mot hårt, så är jag övertygad om, att riksdagshuset blivit färdigt; inför den situationen hade nog fackföreningen i alla fall böjt sig. Säkert är det dock inte, ty denna fackförening här i Stockholm är ovanligt genstörtig, det är jag den förste att medge. Fast jag tror i alla fall, att den gjort det. Annars hade det väl varit mycket bättre, om vi börjat vårt arbete här med några hål i väggarna än att gå med på dessa prejaravtal! Efter vad jag hört, tror jag inte det blivit så farligt som herr Kobb sade. Några förhållanden påminnande om slottet i Versailles i gamla dagar tror jag knappast det blivit, ty det skulle inneburi, att inte rörledningarna blivit färdiga, men det beror inte på byggnadsarbetarna utan på rörledningsarbetarna, och med dem är det mycket bättre att göra upp.

Jag har inte mer att tillägga, herr talman, jag vill endast upprepa, att vad som här skett, att en statens institution gått med på att stödja ett prejeri från en fackförenings sida, är i högsta grad att beklaga.

Herr Lindley: Herr talman! Jag har varit facklig förtroendemän i trettio års tid, och jag har under hela denna tid inte försökt försvara några sådana åtgärder, som denna arbetaregrupp anklagas för. Det är särskilt ett fall jag kommer ihåg, det var ganska tidigt, ungefär för 25 år sedan, när en stor kolfirma här i Stockholm träffade avtal med någon av våra kooperativa avdelningar om utförande av ett visst arbete, som dessa sedermera ville ha högre betalning för. Då ingrepo vi med detsamma och stävjade detta och gjorde därmed den stora kolfirman till vår svurne vän för alla tider, så att den sedermera även stödde oss under en stor konflikt, därför att de ansågo vårt handlingssätt vara så korrekt. Jag har därför ingen anledning att försvara vad som här lägges byggnadsarbetarna till last, men man kan ju också behöva förklara saker ibland.

Den föregående talaren lämnade en del intressanta upplysningar om var vi ha att söka orsaken till de missförhållanden, som råda i Stockholm. Det är

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

nämligen så, att byggmästarna en tid tävlade om att få arbetare, överbjödo varandra, lockade till sig arbetare från andra firmor och sade: »Kom ni bara, så ska' ni få mera betalt hos oss», och detta har framskapat hela den anda på detta verksamhetsområde, som vi nu känna till. Men det är också en annan omständighet, som vi skola komma ihåg beträffande de arbetare det här gäller. Jag tänker på grovarbetarna, som måste utföra vissa arbeten. Beträffande dem ligger en annan politik i fatet, som man måste tillskriva Svenska arbetsgivareföreningens principståndpunkt. I en del verksamheter kan ju arbetet inte utföras annat än mot timpenning, och är det kontinuerliga verksamheter, så söka givetvis arbetsgivarna tillse, att dessa timpenningar hållas så låga som möjligt. Är det andra arbeten, som utföras mera tillfälligt och där arbetarna således måste ha högre löner, så söker man förhindra detta för att inte skapa ett farligt exempel för den lägre betalda timlönsarbetaren. I den ställningen är man mycket villig att gå med på ackord, varigenom arbetarna få möjlighet att uppnå högre förtjänst. I ett sådant fack som byggnadsindustrien finns det en hel del arbetare, murare, snickare med flera, som ständigt kunna arbeta på ackord och därmed komma upp till en ganska hög timlöneförtjänst, under det grovarbetarna vid vissa tillfällen inte alls komma upp till motsvarande inkomst utan måste arbeta efter den fastställda timlönen. Man förstår då, att de skola känna ovilja och missbelåtenhet, då de jämföra sin förtjänst med förtjänsten hos de arbetare, som de arbeta tillsammans med och som kunna arbeta på ackord. Det är därför som de, så fort det finns någon möjlighet, göra framställning hos sina respektive arbetsgivare att få något extra utöver timpenningen. Om arbetsgivaren är stark, kanske han kan avvisa ett sådant krav, men ibland göra till och med de arbetsgivare, som äro anslutna till Svenska arbetsgivareföreningen, kringgående rörelser, när de finna, att de inte kunna stå emot. Då gå de för exempel till den, som givit dem uppdraget och säga: »Jag får inte betala ut mera, ty jag tillhör arbetsgivareföreningen, men vill Ni betala ut tillskottet, så kan arbetet komma igång; i annat fall kanske de vägra att utföra arbetet.» Och de förbund, som dessa arbetare tillhöra, ha ingen makt att tvinga dem att följa avtalets bestämmelser i den utsträckning som önskvärt varit.

Men det är också någonting annat härvidlag, som herrarna fullständigt glömt bort. Av utskottets egen motivering och de förklaringar herr Stendahl lämnade framgår det, att detta arbete, för vilket de extra procenten utbetalades, inte var byggmästarens eget arbete längre, utan det var ett arbete, som utfördes direkt av riksgäldsfullmäktige, medan byggmästaren bara förestod som arbetsledare. Alltså fanns det inte något avtal mellan dessa arbetare och riksgäldsfullmäktige, och strängt taget hade arbetarna därför rättighet att strejka hur mycket de ville. Hur skulle man kunna förbjuda dem att strejka, när det inte fanns något avtal mellan dem och riksgäldsfullmäktige? Byggmästaren anskaffade arbetarna och hjälpte till att leda arbetet, men arbetarna passade på att säga: »Vi vilja ha 50 procents förhöjning på timpenningen.» Saken ligger ju tydlig och klar, de hade rättighet att göra det, och i så fall skjuta vi över målet, om vi här tala om, att riksgäldsfullmäktige skulle ha visat förtrytelse och vidtagit stora stridsåtgärder gentemot arbetarna, för att, som herr Stendahl sade — jag tror, det var han som yttrade detta — att en gång för alla sätta ett sådant avskräckande exempel, att några liknande fall aldrig mera skulle behöva inträffa. Det är väl ändå att göra sig själv rent av löjlig att förutsätta någonting sådant, ty hade en konflikt uppstått, så hade huset inte blivit färdigt! Det säger man inte skulle betyda någonting, och herr Sydow talade om några hål i väggen. Hm! Hade det bara varit det, så kunde vi väl funnit oss i obehaget, men det fanns inte en enda klosett i huset, och jag undrar, hur det skulle tagit sig ut, om vi måst trava iväg till

andra ställen för att göra våra naturbehov. Jag är övertygad om, att detta skulle tillfogat riksdagen mycket mera skada och utsatt den för fruktansvärt mycket gyckel, och jag tror sannerligen vi kunna vara tacksamma för att riksgäldsfullmäktige besparat oss den smäleken. Detta om detta.

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

Nu kan man ju säga, som det också blivit sagt, att riksgäldsfullmäktige begått en felaktighet genom att inte träffa fasta kontrakt om det arbete, som skulle utföras. Men jag undrar, om det är lämpligt att i sådana fall alltid ha fasta kontrakt. Naturligtvis är det möjligt, men då får arbetsgivaren hugga till så mycket mera, för att kunna säkerställa sig själv mot förluster. Jag vet inte, om alla känna till det, men alla som haft med reparationsarbeten eller husbyggen att göra veta vad det betyder, att om man träffat avtal med en byggmästare om arbetets utförande sedan begära någon ändring. Då får man betala mycket, mycket mera än vad man på förhand kunnat föreställa sig. Den minsta lilla ändring i en på förhand uppgjord plan betingar en oerhörd stor kostnadsökning. Vad skulle det i detta fall betygt, om man först hade träffat kontrakt med byggmästaren om arbetet efter uppgjord beskrivning, men sedermera måst betala för allt extra arbete, som visat sig nödvändigt att utföra? Det hade blivit mycket, mycket dyrare. Därför tror jag, att riksgäldsfullmäktige i detta fall handlat mycket klokt och förståndigt och med omtanke om statens ekonomi genom att ordna det på detta sätt. Det enda beklagliga är ju, att arbetarna togo detta steg. Jag har frågat det förbund de tillhöra, och där säger man, att det var en liten kommunistisk klick, närmare definierat Sillénare, som gått omkring till de olika byggena och försökt uppgigitera arbetarna till att ställa upp krav på procentförhöjningar och detta tillfälle var ju synnerligen lämpligt, eftersom de ifrågavarande arbetarna arbetade direkt för riksgäldsfullmäktiges räkning. Jag tror även, att man försökte klara av saken på bästa möjliga sätt, och det är därför jag för min personliga del ansett, att en anmärkning inte bort riktas mot riksgäldsfullmäktige. Jag är lika stor motståndare till en sådan taktik som någon ledamot av kammaren, men under förhanden varande förhållanden var ju ingenting annat att göra, och hade jag suttit i samma dilemma som riksgäldsfullmäktige, så hade jag handlat på precis samma sätt.

Herr Lindgren: Under debatten nu här i kammaren och förut i utskottet har jag inte kunnat undgå att göra den reflexionen, att logik i tankegång och konsekvens i handlingssätt knappast kan sägas vara den starka sidan hos ett par ärade kammarledamöter, som här yttrat sig. Båda ha på det starkaste fördömt den terror, som vissa arbetare här i Stockholm under årtal utövat mot vissa byggmästare, och nu senast i fråga om det nu ifrågavarande arbetet i riksdagshuset. Särskilt herr Lindley använde i utskottet så pass starka uttryck som »denna fördömda dåliga vana, som arbetarna fått». Såväl herr Lindley och herr Johansson som även herrar Hallin och Kobb anse dock, att det var ingenting annat att göra än att riksdagen fick böja sin nacke under denna terror. Jag kan inte dela den uppfattningen. Varför skulle den ha gjort det? Jo, säger man, annars kanske dessa arbeten inte blivit färdiga, till dess riksdagen skulle sammanträda. Jag tillåter mig fråga: tro herrarna verkligen det? Jag för min del är fullt övertygad om, att ifall riksgäldsfullmäktige vägrat, så hade arbetena ändock blivit i rätt tid utförda, vare sig det skett genom den ansvarige byggmästaren eller på annat sätt. Jag tror inte, att riksdagen kommit i den situationen att behöva komma hit utan att arbetena varit utförda. Men om så även blivit fallet, ligger det inte männe en liten smula självskhet och egoism i att mera hålla på riksdagsmännens bekvämlighet — för att inte tala om bekvämlighetsinrättningar, som herr Lindley gjorde — än att upprätthålla en viktig rättsprincip. Eftergivenhet för krav som man anser orättmätiga blir

Ang.
vissa bygg-
nadsarbeten i
riksdagshuset.
(Forts.)

skadlig till sina verkningar under vanliga förhållanden, men ännu mera skadlig, om den blir legaliserad av riksdagen, vilket man väl måste säga, att den nu i viss mån blivit?

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, närmast med anledning av ett meddelande av herr Kobb, att vid hans besök i bankoutskottet någon där hade föreslagit, att riksdagen i nödfall kunde förläggas till Örebro. Då herr Kobb samtidigt riktade sin blick på mig, finner jag det ganska förklarligt, att kammarens övriga ledamöter fingo den uppfattningen, att det var jag, som framställt detta förslag. Detta har jag inte gjort, det var en annan ledamot av utskottet. Visserligen håller jag mycket på Örebro, men jag håller också mycket på riksdagsmännen och fruktar, att det skulle bli svårt att tillfredsställa dem. Bli det frågan om att förlägga riksdagen till Örebro, så tror jag, att jag får undanbe min hemstad den äran. Örebro är en bra stad i många hänseenden, men jag fruktar, att det skulle bli svårt att tillfredsställa särskilt herr Lindleys krav på bekvämlighet och bekvämlighetsinrättningar.

Jag dristade nyss uttala, att herr Lindley och herr Johansson enligt mitt förmenande klickat något i fråga om logik och konsekvens, och ber få understryka, att även herr Kobb framfört ett bestämt ogillande av arbetarnas fordringar, men icke dess mindre har han i handling godkänt och premierat desamma.

Herr talman! Jag kan icke finna annat än att utskottsmajoritetens anmärkning under denna punkt har fog för sig.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades den nu föredragna punkten till handlingarna.

Punkterna 6 och 7.

Lades till handlingarna.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 16, i anledning av väckt motion om rätt för adoptivbarn att från civilstatens änke- och pupillkassa m. fl. kassor åtnjuta pension i likhet med delägares egna inom äktenskapet födda barn.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om särskilda
förmåner åt
vissa tjänste-
män inom
väg- och
vattenbygg-
nadsdistrikt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om särskilda förmåner i avseende å avlöning och pension åt vissa till indragningsstat överförda tjänstemän inom väg- och vattenbyggnadsdistrikt.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottets förberedande handläggning hänvisade likalydande motioner, nämligen i första kammaren nr 23 av herr *Frändén* m. fl. och i andra kammaren nr 41 av herr *Hedlund* i Östersund m. fl., hade i avseende å särskild gottgörelse samt särskild pensionsförmån för två till indragningsstat överförda förutvarande t. f. distriktschefer i väg- och vattenbyggnadsdistrikt, ordinarie distriktsingenjörerna F. A. Lundström och C. J. Insulander, hemställts, att riksdagen måtte tillerkänna de båda förutvarande t. f. distriktscheferna Lundström och Insulander dels en särskild gottgörelse på indragningsstat, motsvarande två tredjedelar av skillnaden mellan

eljest gällande förmåner för distriktschef och för distriktsingenjör — eventuellt med den inskränkningen, att detta tillägg icke finge utgå under den tid, de tjänstgjorde som vattenrättsingenjörer — och dels ett pensionsunderlag av 3,600 kronor.

Vidare hade i en inom första kammaren av herr *Bergqvist* väckt, likaledes till bankoutskottet hänvisad motion, nr 122, yrkats, att riksdagen måtte besluta, att distriktsingenjörerna F. A. Lundström, C. J. Insulander och H. V. Nilson måtte å indragningsstat komma i åtnjutande av de särskilda förmåner i avseende å avlöning och pensionsunderlag, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagits i underdånig skrivelse den 5 september 1930 dock med i motionen omnämmt villkor i fråga om pensionsunderlaget.

Det i sistnämnda motion avsedda villkoret i fråga om pensionsunderlag innebär, att pensionsavgifter skulle erläggas såsom om ifrågavarande befattningshavare erhållit befordran till distriktschef den 1 juli 1931.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner I: 23, I: 122 och II: 41 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Johansson* i Östersund, som dock ej antytt sin mening.

Herr Frändén: Herr talman! I utskottsbetänkandet anföres som ett av de starkaste skälen, förmodar jag, att Lundström och Insulander inte begagnat sig av möjligheten att vid den nya vägorganisationens genomförande söka befattning inom den nya organisationen. Jag skulle med avseende å Lundström vilja säga att det väl ändå är omöjligt att tänka sig, att han skulle kunnat övergå till den nya organisationsformen, när han vid tiden för dennas inträdande var 62 år gammal. Då skulle han således ha stannat i tre år, och det synes mig orimligt att begära något sådant. Hur man än resonerar i denna fråga, måste man anse — åtminstone kan jag inte komma till någon annan uppfattning — att dessa två tjänstemän, gamla och trovärdiga i tjänsten, ha behandlats på ett synnerligen hårdhänt sätt, ekonomiskt sett, till följd av att de måst lämna sin befattning vid den nya organisationens ikraftträdande.

Vi ha nu ansett, att det hade varit skäligt, att riksdagen lämnat dem ett något större arvode vid deras avgång. Emellertid har ju det väsentligaste för motionärerna varit, att man önskat få ett uttalande till förmån för bättre pension åt dessa mångåriga och, såsom jag vågar påstå, mycket trovärdiga tjänstemän. Det lär väl inte vara rimligt, att dessa personer skola få åtnöja sig med en pension av 2,000 kronor, ett belopp, som understiger en skolkökslärarinnas pensionsförmåner. Jag kan ej finna annat än att man här verkligen bör försöka laga efter omständigheterna och att man bör se till, att man behandlar statens tjänstemän i allmänhet någorlunda rättvist. Jag förstår ju väl, att det ej tjänar mycket till att yrka bifall till min motion, men jag anser i alla fall frågan vara av den betydelse, att jag kommer att göra det. Men det skulle vara synnerligen önskligt, att bankoutskottets ärade ordförande ändå med ett ord ville giva tillkänna, att när pensionsfrågan en gång kommer upp han för sin del anser, att man bör tänka på att giva de här två personerna en pension, som väsentligt överstiger vad som förut har angivits.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till min m. fl. motion.

Sedan herr talmannen gjort herr Frändén uppmärksam på att, med hänsyn till formuleringen av ifrågavarande motion, proposition på bifall till densamma icke kunde framställas, lämnades ordet på begäran ånyo till herr **Frändén**,

Om särskilda förmåner åt vissa tjänstemän inom väg- och vattenbyggnadsdistrikt.
(Forts.)

Om särskilda
förmåner åt
vissa tjänste-
män inom
väg- och
vattenbygg-
nadsdistrikt.
(Forts.)

som anförde: Då det möter förmella hinder för att yrka bifall till min motion, ber jag, herr talman, att få återtaga yrkandet.

Herr Svensson, Carl: Herr talman! Då den motionär, som nu har haft ordet, ej har framställt något yrkande, kunde det vara onödigt för mig att yttra mig. Jag vill emellertid yrka bifall till utskottets hemställan under hänvisning till, att de krav, som äro ställda av motionärerna, ju i två omgångar hava varit prövade av Kungl. Maj:t och lämnade utan avseende. Emellertid yttrade motionären, herr Frändén, det, att han gärna skulle vilja ha något uttalande till förmån för en välvillig prövning av vederbörande tjänstemäns pensionsförhållanden vid den tidpunkt, då denna fråga blir aktuell på grund av deras inträffade pensionsålder. Jag kan givetvis för min del inte göra något som helst bindande uttalande på den punkten. Men så mycket vill jag säga, att pensionsfrågan synes mig vara den del av motionärernas framställning, som mest är förtjänt av hänsynstagande. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har i den saken icke gjort något annat uttalande än att denna fråga skall prövas, när den tiden kommer. Det torde vara att motse, att denna prövning då kommer att ske i en för vederbörande gynnsam riktning.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckt motion om personliga lönetillägg åt vissa tjänstemän vid flottans pensionskassa; samt

nr 19, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av en tredje emeritilön åt biskopar; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av lagen den 22 april 1927 (nr 115) om gäldande ur kyrkofonden i visst fall av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 138, angående anslag till mejerihanteringens förbättrande i organisatoriskt och merkantilt hänseende; samt

nr 159, angående förlängd giltighet av gällande bestämmelser om utförselbevis för råg och vete.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående centralisering av fattigvården, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 121—125, 127—135 och 137—161 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr *Linders* avlämnade en av honom och herr *Löfvander* undertecknad motion, nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till den lägre mejeriundervisningen.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Ström, Fredrik*, avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 43, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ny rangerspårgrupp m. m. i Malmö.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Svenson, Ernst*, för tiden den 4—den 14 nästkommande mars.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för täckande av vissa hos länsstyrelsen i Stockholms län bokförda belopp;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för extra ordinarie kustbevakningsbiträdet N. E. K. Walter från viss betalningsskyldighet; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande tills vidare för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja fast egendom, vilken tillfallit allmänna arvsfonden eller ock kronan såsom danaarv;

nr 17, i anledning av väckta motioner om sänkning av engångsavgiften för ledamot av hushållningssällskap;

nr 18, i anledning av väckt motion angående avskiljande från den s. k. Lappmarkslagens tillämpningsområde av enskildas skogar i Särna och Idre socknar;

nr 19, i anledning av väckta motioner angående företräde för inhemskt bränsle vid upphandling för statsliga, kommunala och vissa enskilda inrättningars behov;

nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändringar i gällande bestämmelser angående upphandling för statens behov;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd för lottköpare från Näs kungsgård i Kopparbergs län med erläggande av oguldna räntor och amorteringar å köpeskillning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av tullverket tillhöriga hemmanet Funäsdalen nr 31 i Tännäs socken av Jämtlands län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten nr 3 och 4 i kvarteret Vildmannen med adressnummer 18 vid Norrlandsgatan i Stockholm; och

nr 24, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till jordbrukarungdomens förbund.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.24 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
